

FÖLDGÖMB

A MEGISMERÉS KALANDJA

WWW.AFOLDGOMB.HU

ALAPÍTVÁ: 1929

940 FT | 3 € | 14 LEJ

2017. NOVEMBER

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

RODEÓ

8 MÁSODPERC – MONORIEDŐ

GERILLÁK A KÖDBEN KOLUMBIAI BÉKE

A SIVATAG PÁSZTORAI SZAHARA

NEM VÉNNEK VALÓ VIDÉK ÖREGEDŐ EURÓPA

A KUN APOSTOL MÁNDOKY KONGUR ISTVÁN

TENGER SZIBÉRIA SZÍVÉBEN BRATSK

KIVÁLÓ MINŐSÉGŰ,
ELLENŐRIZHETŐ
FORRÁSBÓL SZÁR-
MAZÓ PEHELYBŐL.
The Fjällräven Down Promise

A természet mindig rád vár, ám olykor nagyon hideg is lehet. A Fjällräven kabátok több, mint fél évszázada tartják melegen az embereket. Célunk, hogy ez örökre így maradjon. Ezen az úton Ake Nordin alapítóval indultunk el, aki megalkotta a kabátot, amiben sose fázunk: a klasszikus Fjällräven Expedition Down Jacket egy új út kezdete volt. Az Expedition Lite Down Jacket a skandináv vidéken történő túrázás során szerzett sokéves tapasztalatokon alapszik. A

tartós, könnyített anyag és a garantáltan minőségi, bevizsgált pehely gondoskodik arról, hogy ez a kabát hosszú évekig melegen tartson. Időtlen és a funkcionális design, tartós és minőségi anyagok: nincs örök életű kabát, de van, ami majdnem az.

www.fjallraven.hu

A kollekció megvásárolható itt: Moutex Budaörs – Moutex Váci út – Moutex Stop Shop Bécsi út – Moutex Ferenc krt.

ÉVTIZEDEK ÉS MÁSODPERCEK

DR. NAGY BALÁZS, FŐSZERKESZTŐ

Nagyjából 180 éve, hogy egy egész hegyoldal megsűszésével, a völgy elgátolásával a Nagyhagymás-hegységben létrejött a Gyilkos-tó. Idejét csak hozzávetőlegesen ismerjük, a pontos hónap-nap tisztázatlan – mivel akkoriban lakatlan volt a terület, nem volt az eseménynek friss tanúja.

Arról viszont szinte mindent tudunk, hogy 10 évvel később merre járt Petőfi Sándor, hiszen emléktáblák százai őrzik nyomát. Még az is feltárul, hol írta az Anyám tyúkját (Vácott), aminek most télen lesz a 170. évfordulója.

És ha már háziszárnyasok (a szemben lévő oldal, túlnyomó részben libapehelytől meleg kabátját is ideértve): e számunkban ismét megjelennek a különös ember-természet kapcsolatok. Részletesen elemezzük, hogy a sok évtizedes, véres kolumbiai gerilla-hadviselés vége, a béke eljövetele miként fenyegeti az őserdei környezetet. Megnézzük, hogyan keletkezett Szibéria Sárkány-tava – amit néha tengernek is neveznek. Vezető történetünk pedig rávilágít, milyen apró az ember, ha pár másodpercre felkerül egy nem épp kezes bika hátára. Ráadásul nem is a vadnyugaton, hanem a Kárpát-medence belsejében.

KITÜNTETETT HELYSZÍN

MARTINÁSZ-GRILL

A SÜTÖGÉTES NAGYBANI ÁTÉRTELMEZÉSE ARGENTIN PAMPAI MÓDRÁ, JELENTŐS CSIRKEFELHOZATALLAL

FOTÓ: NAGY BALÁZS

FÖLDGÖMB

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

XXXV. ÉVFOLYAM, 318. LAPSZÁM
2017. NOVEMBER

FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS
SZERKESZTŐ MUNKATÁRSAK:

BARABÁS AMBRUS, BEREZCKI MAJJA, HEILING ZSOLT

HONLAP, RÁDIÓ, KÖZÖSSÉGI MÉDIA:

NAGY ÉVA, JOHANNA

ÁLLANDÓ SZERZŐK:

FRANCICS LÁSZLÓ, DR. JAKAB GUSZTÁV,

DR. KARÁCSONYI DÁVID, KERÉKES ISTVÁN,

LADÁNYI TAMÁS, RÁZSI ANDRÁS,

SZIRMAI GÁBOR, DR. TAMÁSKA MATE,

DR. TELBISZ TAMÁS

TÉRKÉPEK: DR. NEMERKÉNYI ZSOMBOR

TERVEZŐ ÉS KÉPSZERKESZTŐ: HEILING ZSOLT

MŰVÉSZETI FELELŐS: KÁLLÓ PÉTER

OLVASÓSZERKESZTŐ: MÁRTON BÉLA

NYOMÁS: PETHŐ NYOMDA KFT.

KIADÓ: HEILING MÉDIA KIADÓ KFT.

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.

TEL.: (1) 231-4040, FAX: (1) 231-4045

E-MAIL: SZERKESZTOSEG@AFOLDGOMB.HU

A KIADÁSÉRT FELEL: HEILING ZSOLT

ÉRTÉKESÍTÉSI ÉS MARKETINGGAZGATÓ:

SEKOULOPOULU MÁRTA, TEL.: (30) 650-6801

E-MAIL: MARTI@HEILING-MEDIA.HU

MEGJELENIK: MINDEN HÓNAP ELSŐ HETÉBEN, ÉVENTE
10 ALKALOMMAL (KÉT ÖSSZEVTETŐ LAPSZÁMMAL).
TERJESZTI A LAPKER RT. ÉS ALTERNATÍV TERJESZTŐK

ELŐFIZETÉS 1 ÉVRE: 7500 FT

ELŐFIZETHETŐ A KIADÓBAN:

TEL.: (1) 231-4040

E-MAIL: ELOFIZETES@AFOLDGOMB.HU

VAGY WEBÁRUHÁZUNKBAN: EBOLT.AFOLDGOMB.HU

RÉGEBBI LAPSZÁMAINK MEGVÁSÁROLHATÓK A KIADÓBAN,

VAGY AZ EBOLT.AFOLDGOMB.HU WEBÁRUHÁZBAN

MINDEN JOG FENNTARTVA! A MAGAZINBAN MEGJELENT KÉPEKET, ABRÁKAT ÉS
SZÖVEGEKET A KIADÓ ENGEDÉLYE NÉLKÜL TILOS KÖZZÉTENNI, REPRODUKÁLNI,
SZÁMÍTÁSTECHNIKAI RENDSZERBEN TÁROLNI ÉS TOVÁBBADNI! MEG NEM
RENDELTE FÉNYKÉPEKET ÉS KÉZIRATOKAT NEM ŐRZÜNK, MEG ÉS NEM KÜLDÜNK
VISSZA. A LAPBAN MEGJELENT HIRDETÉSEK TARTALMAÉRT A KIADÓ
NEM VÁLLAL FELELŐSÉGET.

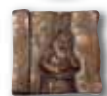
HU ISSN 1215-8690

PULITZER-EMLEKDÍJ (2008)

GÁRDI BALÁZS SZERZŐNK, LAPUNKBAN

MEGJELENT ANYAGAI ELISMERÉSEKÉNT

SZOCIográfIA-KÜLÖNDJÉ (2012)

TÁRSADALMI TÉMÁJÚ RIPORTJAINK,

KÉPSOROZATAINK ELISMERÉSEKÉNT

26

RODEÓ, BIKA, MONORIERDŐ

38

BÉKE KOLUMBIÁRA!

52

ÖREGEDŐ EURÓPA

64

A BEDZSÁK FÖLDJÉN

78

A KUN APOSTOL

PILLANTÁS AZ ÉGRE

FRANCICS LÁSZLÓ: **A SZÖKEVÉNY – AZ AE AURIGAE ÉS
A LÁNGOLÓ CSILLAG-KÖD** ▶

4

FLÓRA ÉS FAUNA

JAKAB GUSZTÁV: **AZ ALPOK CSILLAGA** ▶

6

FÖLD ÉS ÉG

LADÁNYI TAMÁS: **HAJNALI KVINTETT** ▶

8

ÚTI TIPP

MIEHLE DÁNIEL: **A PIRENEUSOK ÉKKÖVEI – A BOÍ-VÖLGY ROMÁN KORI TEMPLOMAI** ▶

10

LÉGTÉR

RÁZSI ANDRÁS: **A TÉLRE KÉSZÜLVE: HAVAZÁS ERZSÉBETKOR** ▶

14

FEL A FEJJEL!

LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA: **A VÖRÖS LÉGKÖRFÉNY ÉS A TEJÚT** ▶

16

ÚTI TIPP

PROHÁSZKA ZOLTÁN: **NÉVTELENEK TEMETŐJE** ▶

18

ÚTI TIPP

MIEHLE DÁNIEL: **BRATSK – TENGER SZIBÉRIA SZÍVÉBEN** ▶

20

CIMLAPKÉP: FEKETE ISTVÁN

FEKETE ISTVÁN: **AMERIKÁS MAGYAROK** ▶

26

RODEÓ, BIKA, MONORIERDŐ

8 másodperc. Megfoghatatlanul röpké pillanat az életben, ám van, amikor
8 másodperc az örökkévalóságig tart – például egy 800 kilós bika hátán.

KARÁTH KATA: **BÉKE KOLUMBIÁRA! – CSAPÁS A TERMÉSZETRE** ▶

38

Egy sötétített üvegű luxusautó gurul be a Simon Bolívar térre, rendőrök és katonák szoros gyűrűjében.
Az ajtó kinyílik, a testőrök szorosabbra húzzák védőfalukat, és egy alacsony, szemüveges úr bukkan elő,
sildes sapkával a fején: Rodrigo Londoño Echeverri, alias Timochenko.

Kolumbia legrettegettebb gerillavezére megérkezett Bogotába.

SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC: **NEM VÉNNEK VALÓ VIDÉK – ÖREGEDŐ EURÓPA** ▶

52

„Sosem szerettem a babérjaimon ülni. A nyugdíj csodás dolog, kétségkívül
a civilizáció nagy vívmánya, de tudom, mennyire fontos szellemileg és fizikailag is aktívnak maradni,
hogy azt élvezni is tudjuk. Ezért aztán felállítottam magamnak egy kihívás- vagy bakancslistát,
hogy egészséges maradjak.”

LANTAI-CSONT GERGELY: **A SIVATAG HARGOS PÁSZTORAI – A BEDZSÁK FÖLDJÉN** ▶

64

Egyiptom felől, autómatt a Nasszer-tavon keresztülkompozva érem el Nubiát.
Irány a Kelet-szudáni-sivatag, a bedzsák földje. A naplemente utolsó fényeiben Atbara városánál
Lassányi Gábor egyiptológus-régész kutatóval a keleti útra kanyarodunk.
Megszólal a járműben a GPS: 500 km múlva forduljon jobbra!...

SOMFAI KARA DÁVID: **MÁNDOKY KONGUR ISTVÁN – A KUN APOSTOL** ▶

78

A Nagykunság szívében, Karcagon látta meg a napvilágot az a kun származású magyar tudós,
akit méltán neveztek el halála után a „kun apostolnak”. De vajon miért egyedülálló
Mándoky Kongur István a 20. század második felének annyi kiváló Kelet-kutatója között, és miért nevezik
kun apostolnak, vagy a kipszak-török népek között fáklavívőnek (csiragcsi)?

A SZŐKEVÉNY

AZ AE AURIGAE ÉS A LÁNGOLÓ CSILLAG-KÖD

SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ

Vessünk egy pillantást a felvételen szereplő égterületre, ahol egy teljesen átlagos megjelenésű, világító csillagközi felhőt láthatunk! A Lángoló csillag-köd (IC 405) egyike a Tejút sávjában található megannyi gáz- és molekulafelhőnek, melynek bizonyos részeit nagy tömegű, ezáltal erős ibolyántúli sugárzás is kibocsátó csillagok fénylésre készítetnek. Ebben az esetben ez az AE Aurigae – egy, a Napunknál 17-szer nagyobb tömegű, 33 ezer-szer fényesebb kék „törpe” (a törpe itt nem a méretre, hanem a csillag fejlődési szakaszára utal)

A legtöbbször magától értetődő, hogy a Tejútban a többi csillaghoz képest amúgy ritkán előforduló és rövid életű, nagy tömegű csillagok miként kerülnek a ködök közelébe: egészen egyszerűen bennük születnek meg, miközben csillagszeleikkel jókora üreget vájnak maguk köré a molekulafelhőbe. Ahogy az üreg idővel felnyílik, annak megvilágított és gerjesztett belső felülete feltárul, és már kész is van az asztrofotókon csodálatos látványt nyújtó csillagköd.

Akkor most nézzük meg még egyszer a felvételt, és lassan megértjük: a Lángoló csillag-köd esetében valami nincs rendben! Mégpedig az, hogy a nagy tömegű csillagok keletkezésére utaló jellegzetes köd-struktúráknak nyoma sincs benne. Hiányzik az üreg az AE Aurigae körül. Nincsenek a Teremtés-oszlopaihoz hasonlatos elefántormány-alakzatok sem, illetve sötét csomókat (globulákat) sem találunk, melyek a központi csillag vagy csillaghalmaz sugárzása által

keltett kozmikus erózió szülöttei lennének. De a csillagászok számára a legfeltűnőbb árukkodó jel az, hogy az AE Aurigae egy teljesen egyedülálló csillag, nem veszi körbe csillaghalmaz, nincs semmilyen társcsillaga, márpedig szinte képzelenség, hogy ekkora tömegű égitest társ nélkül jöjjön létre!

Kiderült azonban, hogy a kb. 3 millió éves égitest hatalmas, másodpercenkénti 144 km-es sebességgel halad környezetéhez képest, azaz csupán néhány évezrede érkezett a helyszínre, és lépett kölcsönhatásba az addig sötétségben megbúvó ködösséggel. Rövid látogatása során pedig csak megvilágítani tudta azt, átformálni nem. Tehát az AE Aurigae egy igen gyors égi vándor, amit a csillagászok a szőkevénycsillagok közé sorolnak.

Már csak egy kérdés maradt hátra. Ha a csillag nem ebben a ködösségben született, akkor vajon honnan érkezett? Bár sebessége nagyon nagy, de még nem elég egy galaxis elhagyásához, és az életkora sem olyan hosszú, hogy az más galaxisból származzon. Az AE Aurigae a Tejút szülötte.

A csillagászok a valós térbeli mozgását is meghatározva meg tudták jelölni azt az égi egyenest, ami mentén a csillag érkezett. Ez a pálya pedig éppen metszi az amúgy több ezer fényév távolságban lévő híres Orion-köd vidékét. További érdekesség, hogy az égbolt más területein is felfedeztek másik két, gyorsan mozgó égitestet, az Mű Columbae-t és az 53 Arietist, melynek pályái szintén az Orion-köd felől indulnak ki.

A ma elfogadott elmélet szerint

mindhárom égitest az Orion-köd környezetéből szakadt ki azok után, hogy további csillagokkal kettős párokat alkotva egymás közelségébe kerültek. Így egyfajta gravitációs paritya-hatásnak köszönhetően akkora sebességre tettek szert, amivel maguk mögött hagyhatták a szülő-ködösséget és csillagtársaikat.

Ha a közelgő téli égboltot kémleljük, déli irányban könnyen megpillanthatjuk az Orion-csillagképet, melynek jellegzetes, három övcsillaga alatt ott lapul az Orion-köd, ami 2 és fél millió évvel ezelőtt otthont adott a három csillagszőkevénynek. Ha felemeljük a fejünket az égbolt teteje felé, megtalálhatjuk a Szekeres, vagyis az ötszög alakú Auriga-csillagképet, melyben csillagtérkép segítségével tájékozódva rábukkanhatunk a szabad szemmel még éppen megpillantható AE Aurigae szőkevényre, és elgondolkodhatunk, micsoda kozmikus utazásban volt része, miközben átszelte a Tejút, s az egyik csillagködéből indulva teljesen véletlenül eljuthatott egy másikig!

FRANCICS LÁSZLÓ
ÉPÍTÉSZMÉRŐK, FOTÓGRÁFUS,
EGYETEMI OKTATÓ, A HAZAI
ASZTROFOTÓS-MOZGALOM
EGYIK FŐ SZERVEZŐJE

[HTTP://WWW.PTES.HU](http://www.ptes.hu)

TARCZI PATRIK
MESTER SZAKOS-
VILLAMOSMÉRŐK HALLGATÓ,
KILENC ÉVE FOGLALKOZIK
ASZTROFOTÓZÁSSAL

[HTTP://WWW.PATRIKPHOTO.COM](http://www.patrikphoto.com)

A FELVÉTELT TARCZI PATRIK KÉSZÍTETTE
IZSÁKFÁRÓL 17 CM-TÜKÖRÁTMÉRŐJŰ,
TELJESEN HAZAI KÉSZÍTÉSŰ NEWTON
TÁVCSÖVÉVEL, ÁTALAKÍTOTT CANON EOS 60D
KAMERÁVAL, 5 ÓRÁNYI ÖSSZEXPOZÍCIÓS IDŐVEL

AZ ALPOK CSILLAGA

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: JAKAB GUSZTÁV

A havasigyopár (*Leontopodium alpinum*) az Alpok és az alpinizmus szimbóluma, az európai magashegységek egyik legismertebb növénye. Emblemikus fajként számtalan helyen szerepel, a pénzérméktől az emléktárgyakon át, egészen a pártok és hegymászószervezetek jelképeiig.

Jellegzetes, könnyen felismerhető növényről van szó. Virágai csillag alakúak, innen származik kevésbé ismert olasz neve: stella alpina, azaz alpesi csillag. Helye-

sebb azonban e virágokat álvirágzatnak hívni, hiszen a havasigyopárnak apró fészekvirágzatokból álló, ernyőszerűen összetett virágzatai vannak, melyeket fílszerűen szőrös fellevelek vesznek körül. Közelebbről megvizsgálva egy állat tappancsára emlékeztetnek, innen a növény tudományos neve (leon: oroszlán, podion: lábacska). Ez a vastag szőrborítás a magashegységekben uralkodó szélsőséges környezeti viszonyokhoz való alkalmazkodás egyik iskola-

példája. A szőrszálak kiszűrrik az ultraibolya sugarakat, ezzel védve a növényt a napsugárzás károsító hatásától, de a spektrum többi részét akadálytalanul átengedik, így a növény fotoszintézisét nem akadályozzák.

A havasigyopár sokfelé elterjedt az európai magashegységekben – a Pireneusoktól egészen a Balkán-félszigetig –, de kizárólag meszes alapkőzeten fordul elő. Leggyakrabban 1500 és 3000 m tengerszint feletti magasságban

találkozhatunk vele. Legalacsonyabban a Torockói-hegységben, a Remetei-szorosban fordul elő természetes körülmények között, mindössze 500 méteres magasságban.

Széles elterjedése ellenére sokfelé veszélyeztetetté vált a gyűjtés és termőhelyének taposása miatt. Európa legtöbb országában védett faj. Fényképünk a dél-tiroli Sas-solungo-hegycsoportban készült.

JAKAB GUSZTÁV
BIOLÓGUS, BÖTANIKUS,
A SZENT ISTVÁN EGYETEM
AGK EGYETEMI DOCENSE

A CINQUE TORRI-SZIKLACSOPORT
A DOLOMITOKBAN A HAVASIGYOPÁR
MÉG MA IS ELÉG GYAKORI

HAJNALI KVINTETT

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LADÁNYI TAMÁS

5.30: Sorra suhannak el mellettem az autók, miközben a veszprémi viadukton állva keleti irányba fordítottam a fényképezőgépet. Pedig egy hétfő reggel is kezdődhet jól! Az utca embere nem is gondolná, hogy milyen pazar látványosság mellett megy el, holott csak nyitott szemmel kellene járnia a világban!

Napkelte előtt egy órával öt égitest sorakozott fel a látóhatár felett, szinte egy vonalban. A város klasszikus látképe felett – a vár komplexumával és a kivilágított Margit-templommal együtt – az év együttállása látszódik.

A „C” alakú holdsarló és felette a fényes Vénusz alkotta a kvintett uralkodó duóját. Holdunk hamuszürke fénye mellett egy kis ékszerként az Oroszlán csillagkép alfája, a Regulus pislákol. A horizont felé továbbhaladva a Mars, majd a Merkúr tűnik fel halványan, de biztosan az egyre világosodó égen – a gyakorlott szem azonban rögtön rájuk talál.

LADÁNYI TAMÁS
ASZTROFOTÓS, TANÁR,
A CSILLAGÁSZAT ÉS A
FÖLDRAJZ KAPCSOLATA
JELENIK MEG MUNKÁIBAN

A FELVÉTELT 2017. SZEPTEMBER 21-ÉN A NASA A NAP CSILLAGÁSZATI KÉPÉNEK (ASTRONOMY PICTURE OF THE DAY) VÁLASZTOTTA

A PIRENEUSOK ÉKKÖVEI

A BOÍ-VÖLGY ROMÁN KORI TEMPLOMAI

SZÖVEG: MIEHLE DÁNIEL

Az Andorrától nyugatra fekvő Boí-völgy 2000 óta az UNESCO világörökség-részét képezi. Katalóniában, a Pireneusok fő vonulatánál járunk, nem messze a francia határtól, ahol 3000 m körüli csúcok uralják a horizontot. A páratlan természeti látványok mellett a decemberi napsütésben a kis hegyi falvak 11–13. században épült, korai katalán-román stílusú templomait is érdemes felkeresnünk

SANT CLIMENT TEMPLOMA TAÜLLBEN
HARANGTORNYA AZ EGYIK LEGMONUMENTÁLISABB A BOÍ-VÖLGYBEN. SÍRKÖVEKET NEM CSAK A TEMPLOM ALATTI SÍRKAMRÁKBAN, HANEM A TEMPLOMKERTBEN IS SZÉP SZÁMMAL TALÁLHATUNK

Katalónia dimbes-dombos vidékéről késő este érkezünk barruerai szállásunkra, így reggelig várunk kell a Pireneusok fenséges látványára. Innen indulunk egész napos túrára a Boí-völgybe, ahol kilenc román kori templom várja a látogatókat. A fő közlekedési útvonalaktól mindvégig távol eső, elzárt völgyben nyolc kis település sok évszázados történelme vész a múlt homályába.

Durro templomainál már a reggeli órákban szembesülünk az itthon is ismert téli hőmérsékleti inverzió jelenségével: az árnyas és nyirkos völgyben a hőmérséklet éjszakánként jóval fagypont alá süllyed, és nappal is alig emelkedik, míg a napsütésnek kitett, magasabban fekvő hegyoldalokon kellemes, tavasi kirándulóidő fogad.

A vidék ősi templomai korántsem egyveretűek: van köztük a hegyoldalban magányosan álló, kis kápolna, illetve a falvak központi

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
MIEHLE DÁNIEL

TREND FM
GAZDASÁG-ÉRTÉSEK

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

FOTÓ: MAPLOGS.COM

SANT QUIRC-KÁPOLNA – DURRO
A KICSINY TEMPLOMNÁL AZ ÉPÍTETT
TÖRTÉNELMI EMLÉKEK EGYBEFORRNAK
A PIRENEUSOK FENSÉGES LÁTVÁNYÁVAL

SANT CLIMENT-TEMPLOM – TAÜLL
A FRESKÓK A 12. SZÁZAD
KÖRNYÉKÉNEK MŰVÉSZETÉBE
ENGEDNEK BEPILLANTÁST

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK
TÁMOGATÓJA AZ STA TRAVEL
STATRAVEL.HU

részen elhelyezkedő, a környék építészettét figyelembe véve monumentálisnak mondható, akár öt-hat emeletes harangtoronnyal rendelkező is. Közös vonásuk, hogy mindegyik a 11–13. században épült, jellemző rájuk a latin kereszt-alaprajz, a közelben elérhető kővekből épült falak, illetve a fa tetőszerkezet.

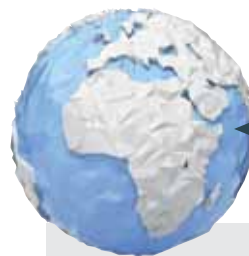
A templomok berendezése többnyire egyszerű és modern (nem korhű), a falakon lévő díszítéseket és freskókat néhány helyen sikerült megmenteni. A padlószint alatt

sírkamrák helyezkednek el, így a templomok temetkezési célokat is szolgáltak, bár sírköveket a templomkertekben is szép számmal találunk. Nyitvatartási időben kombinált jeggyel pár euróért felkereshetjük ezeket az épületeket, a legtöbb esetben a harangtoronyok is látogathatóak, ahonnan különösen látványos a kilátás. A harangok (restaurálásukat követően) mind a mai napig üzemelnek, erre a falon kihelyezett harangozás-menetrend figyelmeztet – a gyanútlan látogató szívrohamát megelőzendő.

Az épített környezetből kilépve, a Sant Martí-patak völgyébe indulunk. Lent a túraút havas és eljegesedett, míg a magasabban fekvő, de déli lejtésű hegyoldalakon rövid ujjú pólóban kaptatunk föl felé. Nem nehéz 2000 m fölé kerülni, s ez a decemberi napfényes körülmények között különösen szívmenelgető...

MIEHLE DÁNIEL
TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉS-
FEJLESZTŐ GEOGRÁFUS-
KÉNT VÉGZETT, A BKK MOL
BUBI PROJEKTVEZETŐJE

X. FÖLDGÖMB NEMZETKÖZI KÖZÉPISKOLAI FÖLDRAJZVERSENY

A Földgömb az Expedíciós Kutatásért Alapítvány és A Földgömb magazin Vámbéry Ármin szavaival – s egyben saját mottójával – immár tizedik alkalommal hirdeti országos vetélkedőt középiskolás diákok számára. A versenyre jelentkezhet bármely magyarországi és határon túli középiskola kétfős csapata.

Nevezési díj: 2500 Ft/csapat

- A verseny kiemelt témaköre: **NYUGAT- ÉS ÉSZAK-EURÓPA FÖLDRAJZA** (Egyesült Királyság, Írország, Franciaország, Monaco, Benelux-államok, Dánia, Svédország, Norvégia, Finnország, Izland, Észtország, Lettország, Litvánia, illetve a területükön elhelyezkedő természeti földrajzi egységek, tájak, amelyek akár a határokon túlra is átnyúlhatnak.)
- A verseny alapvetően az általános és középiskolai tantanyagra, aktuális hírekre és az általános műveltségre épít.
- Külön hangsúlyt kapnak A Földgömbben megjelent és általunk kijelölt cikkek, írások.

A verseny három fordulóból áll:

- Az elődöntőre 2018. február 14-én (szerdán) 14–16 óra között kerül sor.
- A középdöntőt és a döntőt a Bonyhádi Petőfi Sándor Evangélikus Gimnáziumban rendezzük 2018. március 23–24-én.

A 2017. évi verseny győztesének gratulál A Földgömb főszerkesztője Dr. Nagy Balázs a Felfedezők Napja nagyszínpadán
A képen a békéscsabai Andrassy Gyula Gimnázium győztes csapata: Tömő Ákos, Székely Károly és a felkészítő tanár: Horváth Csaba

A 2017-es verseny győztesei fejkenként 100 000 FT ÉRTÉKŰ EUPOLISZ UTAZÁSI UTALVÁNYT vehettek át

Támogatóink:

„Ésszel járom be a Földet!”

**Nevezési határidő:
2018. FEBRUÁR 12.**
Nevezni lehet a
verseny.afoldgomb.hu
oldalon.

A részletekről a földrajzverseny honlapján olvashatnak:
verseny.afoldgomb.hu

(A 2500 Ft-os nevezési díjat átutalással vagy csekken kell befizetni legkésőbb 2018. február 12-ig. A versenyen csak a nevezési díjat határidőre befizetők vehetnek részt!)
Információ a (06-1) 231-4040 telefonszámon!

A nyertesek és felkészítő tanáraik értékes nyereményekkel gazdagodhatnak A Földgömb és az Eupolisz Utazási Iroda jóvoltából.
De üres kézzel senki sem mehet haza a döntőről!

Fődíj: egy egyhetes utazás az Eupolisz Utazási Iroda jóvoltából!

A TÉLRE KÉSZÜLVE: HAVAZÁS ERZSÉBETKOR

SZÖVEG: RÁZSI ANDRÁS

A november a halál hava. Nem csupán azért, mert ez az a hónap, ami a halottak napjával indul, hanem azért is, mert ebben az időszakban már végleg megadja magát a természet. Téli álomra szenderül minden erre képes lény – legyen az tölgyfa vagy épp barnamedve. Sajnos (vagy szerencsére?) az embernek nincs ilyen lehetősége, ezért kénytelen szembenézni az egyre gyakrabban beköszöntő fagyos hajnalokkal – vagy néha már nappalokkal is. Mit tehetünk ilyenkor? Többek között elkezdjük visszszámolni a karácsonyig hátralévő napokat, és mindenki abban bízik, hogy ha már kopár a táj, legalább a jeles napokon talán szép, fehér lesz a látóhatár.

A 2016. novemberi számunkban már szerepelt az a népi megfigyelés, hogy a Katalin-napi és a karácsonyi hőmérséklet sajátos oszcillációt mutat, de azt is láthat-

tuk, hogy ez nem garantálja a karácsonyi szilárd halmazállapotú csapadékot.

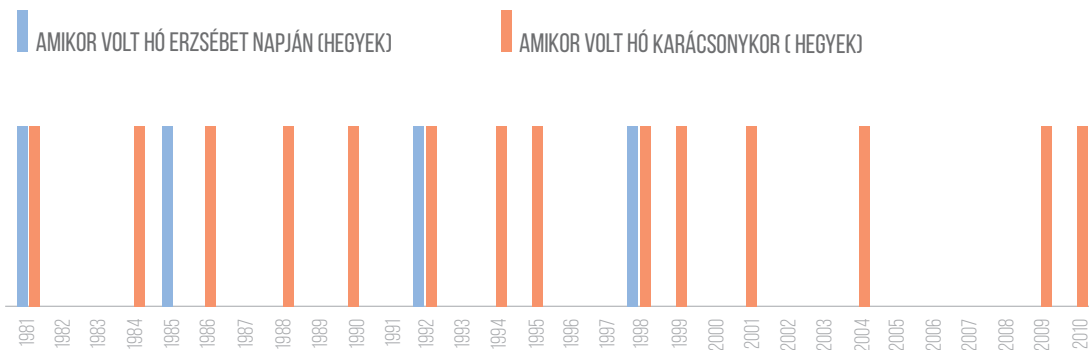
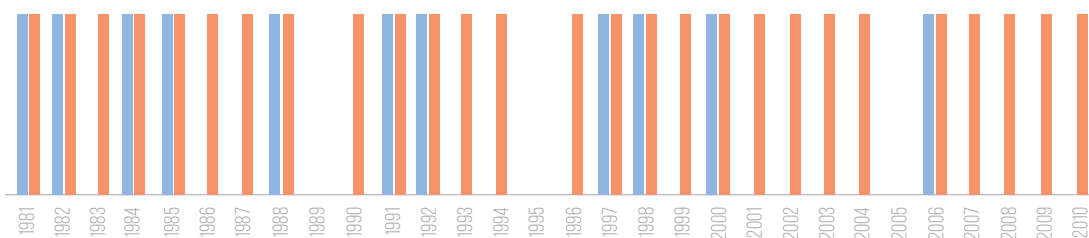
Az Erzsébet-napi népi megfigyelések egyike azonban konkrétan ki is mondja, hogy „*Ha Erzsébet napján van hó, lesz karácsonykor is.*” Amint elolvastam e merész kijelentést, természetesen azonnal mélyre ástam kedvenc adatbázisomban, hogy a tények vajon igazolják-e a szájhagyományt.

A vizsgálathoz két helyszínt választottam: egyet az Alföldről, egyet pedig a hegyekből. Ahogy az ábrákon is látszik, az alacsonyabban fekvő részekben eleve ritkán fordul elő Erzsébet-napi havazás, egész pontosan mindössze négy alkalommal esett hó ezen a napon a vizsgált időszakban. Bár a négyből háromszor valóban havas karácsony követte a havas november 19-ét, de ez nem olyan magas szám, amire ki lehetne je-

lenten, hogy határozott összefüggést találtunk. A hegyekben már más a helyzet, mert ott – ahogy az várható – gyakrabban esik a hó már novemberben is. És általában az ilyen eseményeket követi is a fehér karácsony. Ám valójában e magasságban – általánosságban is – már sokkal gyakrabban fordul elő, hogy hó borítja a tájat az ünnepekre, mint az, hogy nem... Vagyis az Erzsébet-napi hó jelenléte nem feltétlenül hozza el a karácsonyi havat, így továbbra is Katalin locsogásában bízhatunk. (És abban, hogy ezt egy csapadékos karácsony követi, hiszen így a fehér karácsonynak – mint azt már tudjuk – 80% a valószínűsége!)

RÁZSI ANDRÁS
METEOROLÓGUS,
AZ ESZTERHÁZY KÁROLY
EGYETEM OKTATÓJA,
AZ OMSZ MUNKATÁRSA

AMIKOR VOLT HÓ ERZSÉBET NAPJÁN (ALFÖLD) / AMIKOR VOLT HÓ KARÁCSONYKOR (ALFÖLD)

Készüljön velünk az ünnepekre!

Tudja meg, hogyan készül a csokimikulás és a karácsonyfadísz.

November 26-án 14:00-kor az OzoneTv műsorán.

A VÖRÖS LÉGKÖRFÉNY ÉS A TEJÚT

SZÖVEG: LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA

Ritka és különösen szerencsés helyzet az asztrofotós számára, ha egy holdtalan, téli éjjelen felhőtlen ég ígérkezik – ám igencsak bosszantó, ha a kiszemelt helyszínre érve kiderül, hogy mégis felhős. Egy kis türelemmel és optimizmussal azonban kivárhatja, míg a felhők elvonulnak, felragyog a Tejút, s készíthet néhány remek képet...

Azután a fotókra pillantva felkiált: „Na de mi ez? Hiszen láttam, hogy elmentek a felhők!”

A légkörünk 80–300 km magasságban igen ritkás gázokból áll, s azt talán sokan hallották már, hogy e zóna a sarki fény keletkezésének helyszíne. Van azonban egy jóval kevésbé ismert, szabad szemmel csak igen ritkán látható jelenség is: a légkörfény. Megjelenésében halvány felhősávokra hasonlít, megpillantva leginkább fátyolfelhőnek vélhetjük. Ám az alacsonyabb légrétegek pára- vagy jégkristályfelhőitől eltérően ez esetben nem szóródik rajtuk a csillagok fénye, ez adhat támpontot a megkülönböztetésre.

A légkörfény kialakulását a Nap extrém ultraibolya-tartományú sugárzásának köszönhetjük, e sugárzás csak a légkör felső rétegeibe ér el, és ott elnyelődik, azonban eközben gerjeszti a magaslégtörzi gázok atomjait, molekuláit. Ha elég erős a sugárzás, akkor sok gázcseppképződés tud gerjesztett állapotba hozni, ezek pedig a ritkás elhelyezkedésük ellenére is összeütköznek egymással, az ütközéskor lejátszódó kémiai reakciók alatt fotont bocsátanak ki, vagyis fénylenek. És pont a gázmolekulák ritka elhelyezkedése ad lehetőséget arra, hogy éjszaka megfigyelhessük a légkörfényt! Hiszen a napsugárzás

nappal éri a légkört, ekkor gerjesztődnek a gázok, azonban csak kevés molekula találkozik egy másikkal, így napszállta utánra is marad elég felettünk, amely felfénylik majd az éjjeli égen.

A jelenség színe egyrészt a kialakulásában részt vevő molekulától, másrészt annak konkrét légköri magasságától függ (a nagyobb energiájú sugárzást nagyobb magasságban nyeli el a légkör). Lehet zöld, sárga és vörös is – legtöbbször a zöldet tudjuk megfigyelni, ezt a kb. 80–100 km magasságban lévő oxigénnek köszönhetjük. A sárga önmagában gyenge, nem látható, leginkább a vörössel együtt jelentkezik, egybemosódik a színük; a sárgát a nátrium 90 km magasságban lévő rétege hozza létre. A vörös fénylés ismét az oxigénnek köszönhető, azonban ehhez a 150–300 km magasságban lebegő molekulák szükségesek. Ez a vörösség a látható árnyalaton kívül infravörösben is megjelenik, így az asztrofotózásra átalakított fényképezőgépekkel különösen látványosan tudjuk megörökíteni.

A légkörfény nem kötődik a sarkvidékhez, így a bolygó bármely pontjáról megfigyelhető jelenség, az egyetlen feltétele az igazán sötét és tiszta égbolt.

A különleges látvány másik jellegzetes eleme a sávok elrendeződés: ez majd minden alkalommal megjelenik, a sávok mérete és kontrasztossága persze eltérő. Ha elég időnk van ahhoz, hogy hosszabb ideig fotózzuk a légkörfényt, s utólag a képeket animációvá fűzzük össze, látni fogjuk, hogy a sávok hullámszerűen vonulnak az égen, komótosan, de azért észlelhető sebességgel. (A hullám szó szerint értendő: ezt nehézségi hullámnak

hívjuk, a folyamatosan mozgó légkörben a felszín közelében keletkezik valamilyen akadály felett (ez lehet egy hegység, vagy akár egy viharrendszer is) átbukó légrétegben. Az alacsonyan kialakult hullámok azután felfelé terjednek, s a magaslégtörzi gázokat is megmozgatják, majd a légkörfény kialakulásakor láthatóvá is válnak.)

Tavaly decemberben több alkalommal is megjelent a vörös légkörfény: először a hónap legelején, majd a végén ismét láthattuk – a közbeeső időszakban a holdfény zavaró hatása miatt, ha volt is, nem tudtuk észlelni a jelenséget. Napunk felszínén ebben az időszakban egy hatalmas kiterjedésű, ún. koronalyuk jelent meg, s maradt fenn hosszú időn át – e régió adta a jelentős extrém UV-sugárzást.

Holdmentes, tiszta éjjeleken, főként az éjszaka első felében – ha sorsunk fényszennyezéstől mentes helyszínre sodor – ne csodálkozzunk hát, ha fotónkat e színes sávok szelik át, s elhalványítják akár a csillagfényt is! Szabad szemmel a színt éjszaka nem tudjuk érzékelni, ám a hullámos megjelenést igen, amennyiben az elég kontrasztosan mutatkozik meg. A csillagos égről készült fotóinkon azonban ott rejtőzik a magaslégtörzi ragyogás zöldje vagy vöröse is!

LANDY-GYEBNÁR MÓNIKA
AMATŐRCSILLAGÁSZ,
LÉGKÖROPTIKUS, MEGRŐGZÖTT
ISMERETTERJESZTŐ
ÉS HOBBIFOTÓS

SZÉMÁR FERENC
ÉPTŐMÉRŐ, TERMÉSZET-
FOTÓS, NÉHÁNY ÉVE
TERELŐDÖTT A FIGYELME AZ
ÉJSZAKAI TÁJKÉPFOTÓZÁS FELÉ

A FELVÉTELT SZÉMÁR FERENC KÉSZÍTETTE
A GALYA-TETŐRŐL 2016. DECEMBER 23-ÁN
SONY A99V FÉNYKÉPEZŐGÉPPLEL
ÉS 24 MM-ES OBJEKTÍVVEL, 2 PERCES ZÁRIDŐVEL,
CSILLAGOKAT KÖVETŐ ÁLLVÁNNYAL

NÉVTELENEK TEMETŐJE

SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: PROHÁSZKA ZOLTÁN

Namenlos. Csapán ennyit írtak Bécs talán legkülönlegesebb temetőjének legtöbb fejfájára. Az osztrák fővárosban – ahol igen komoly temetkezési kultúra alakult ki a 19. század folyamán – a Duna névtelen áldozatainak is külön nyughelyet szenteltek. Nem messze attól a ponttól, ahol a folyam elhagyja a város területét, Bécs 11. kerületében található a Friedhof

der Namenlosen, a Névtelenek temetője.

A Duna évszázadokon át sodort partra holttesteket, amelyeket aztán a helyi halászok a part közelében földeltek el. A 19. század közepétől a Bécből keletre elhelyezkedő ártéri erdőségben külön területet jelöltek ki erre a célra, s a temetések meghatározott rendben zajlottak. A temető melletti kis épületben igazságügyi orvos-

szakértő vizsgálta meg a holttestet, s csak ezt követően kerülhetett sor a sírba helyezésre. Az itt végső nyugalomra leltek között voltak öngyilkosok is, de sokan árvizeknek vagy gyilkosságnak estek áldozatául, míg néhányan a gátépítés során veszítették életüket.

A jelenlegi temetőt 1900-ban nyitották meg az árvizektől védettebb, természetes mélyedésben, ahová egészen 1940-ig temettek a Duna hullámai közt halálukat leltek (ismert személyazonosságú elhunytakat is). Az 1930-as években megerősítették a bécsi Duna-partok gátjait, s a jobb parti gát közvetlenül a temető mellett épült fel.

A temetőben egyszerű kovácsoltvas keresztek alatt nyugszanak a holtak: a II. világháború után a sírkert felügyeletét hosszú évtizedeken át végző gondnok maga cserélte le a régi fa fejfákat.

Bár meglehetősen eldugott helyen fekszik, mégsem nehéz idetalálni: a 76A jelű autóbusz már rég elhagyja a lakott területet, és mezőket átszelve érkezik az alberni teherkikötőhöz, közvetlenül mögötte helyezkedik el a különleges temető.

Bár a Névtelenek temetője nem tartozik Bécs legfontosabb látványosságai közé, ugyanakkor a sírkert sokat elmond az osztrák főváros kultúrájáról, illetve a Dunához fűződő viszonyáról...

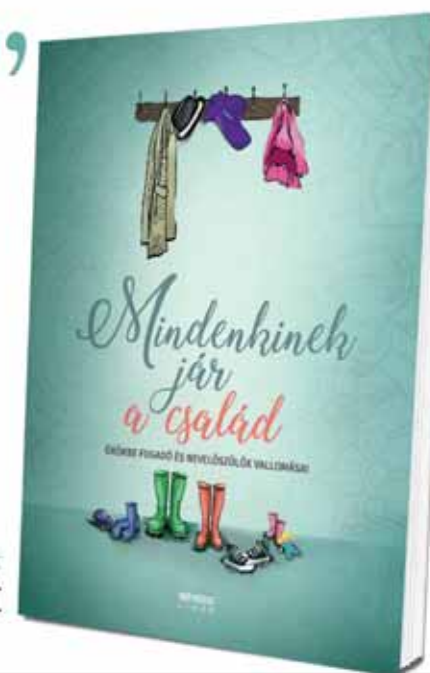
PROHÁSZKA ZOLTÁN
A BÉCSI DIPLOMÁCIAI
AKADÉMIA HALLGATÓJA.
UTAZÁSAI SORÁN
A KULTÚRA, A TÖRTÉNELEM
ÉS A TERMÉSZET KÖZÖTT
KERESI A KAPCSOLATOT

heti válasz
k.i.a.d.ó

HOGYAN SZERETHETÜNK VALAKIT
A SAJÁTUNKKÉNT ÚGY,
HOGY NEM A MI VÉRÜNKBŐL VALÓ?

„Úgy éreztük,
ez a gyerek
csak ránk várt”

Miklósa Erika
és Csiszár Zsolt

3490 Ft helyett
2800 Ft

„Nem tudom
elképzelni, hogy
ennél jobban lehet
szeretni”

Komporday Réka
és Bódis Pál

A Heti Válasz legújabb interjúkötetében **13 örökbe fogadó és nevelőszülő ismerhetnek meg**, akik őszintén mesélnek életükről. Az interjúalanyok ezzel szeretnének másokat is hozzásegíteni ahhoz az élményhez, amit egyikük így öntött szavakba: „Mindegyik gyermekem a sajátom. Csak éppen van, amelyiket nem én szültem.”

Vásárolja meg **20% kedvezménnyel a kiadótól!**

1027 Budapest, Horvát utca 14–24. Telefon: (06 1) 461-1400
Nyitva tartás: Hétfő, szerda, péntek 8.00–16.30, kedd, csütörtök 8.00–19.00

Megrendelhető: konyv.valasz.hu

BRATSK TENGER SZIBÉRIA SZÍVÉBEN

SZÖVEG: MIEHLE DÁNIEL | FÉNYKÉP: FEJES ISTVÁN

A földrajz, azon belül is annak iparföldrajzi ága iránt érdeklődést mutatók számára bizonyára ismerősen cseng Bratszk neve. Vízérőműve összteljesítmény tekintetében jelenleg csupán a 10. helyet foglalja el a világranglistán, ám 1967-es befejezésekor rekordernek számított. Egy csúcs azonban biztosan ma is ide kötődik: duzzasztása – az alakja alapján Sárkány-tóként is emlegetett, óriás tározó – a Föld folyó völgyeiben létrehozott állóvizei közül a legnagyobb! Mivel a fő gát a BAM (Bajkál–Amur Magisztrál) vonalának nyugati részén fekszik, így Szibéria szívében vonatozva kihagyhatatlan lehetőség a komplexum meglátogatása

A 20. század második felében zajló, intenzív szovjet iparosítás Szibéria belső területeinek életében is határozott változást hozott. 1954-ben megszületett a döntés az Angara folyón létesítendő vízérőmű megépítéséről, mely 1961-re el is készült, és 1967 óta teljes kapacitással üzemel. A BAM-vonal első, Bratszkot elérő szakaszának átadására is ekkoriban, 1958-ban került sor, ezzel – a transzszibériai vasúthoz történő közvetlen csatlakozással – az itt előállított ipari termékek szállítására már vasúton is lehetőség nyílt.

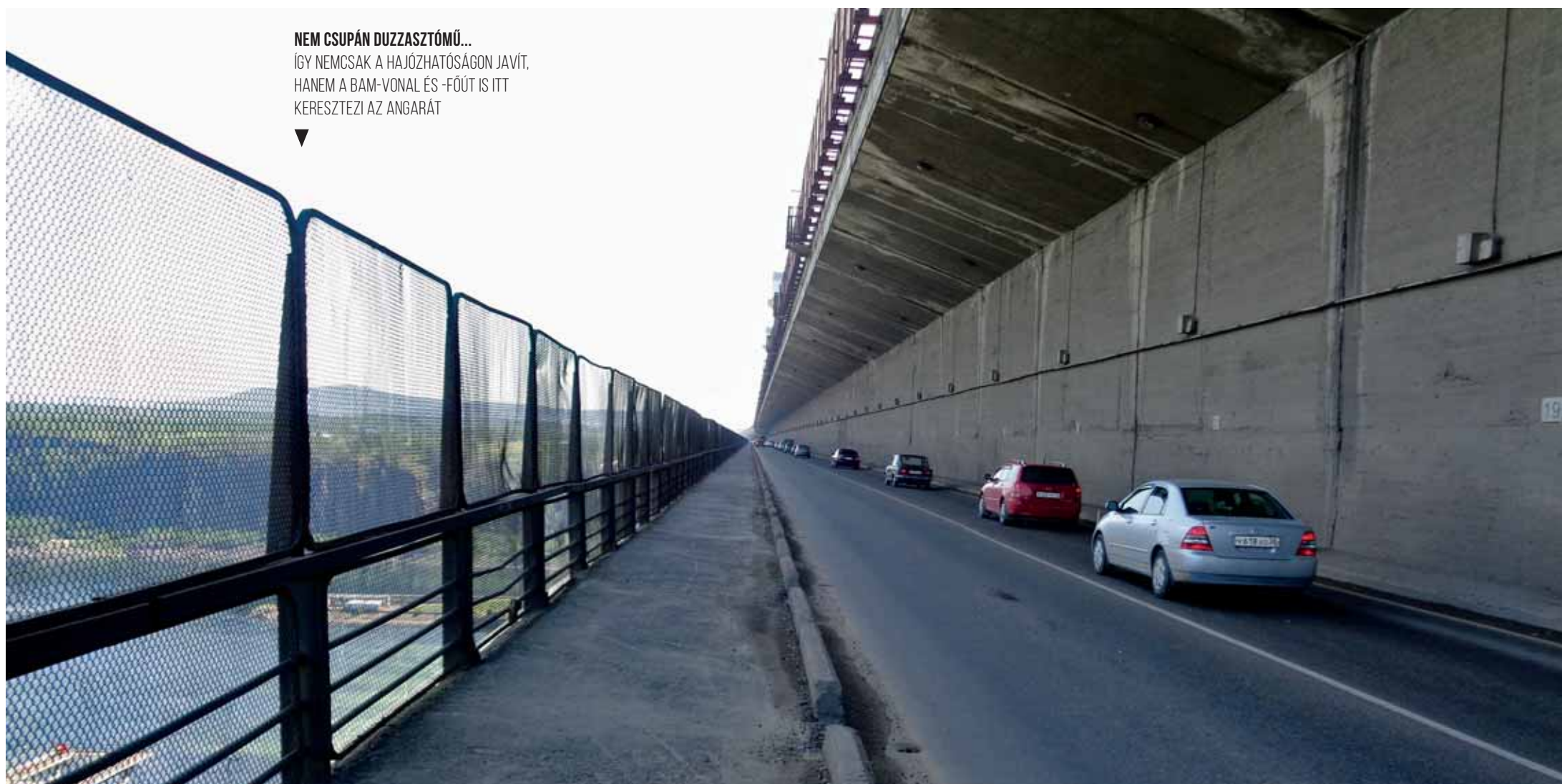
Egy ekkora projekt mindenhol komoly hatással bír a természeti

és társadalmi környezetre is, s nem volt ez másképp ebben az esetben sem: csaknem 250 falut, fél tucat várost és ipari üzemek egész sorát kellett kitelepíteni a területéről. Érdekes, hogy a

Bratszk elnevezés már a duzzasztómű megépítése előtt, ill. után sem egyetlen települést jelölt: napjainkban is inkább egy nagyobb agglomerációról beszélhetünk, semmint egységes város-

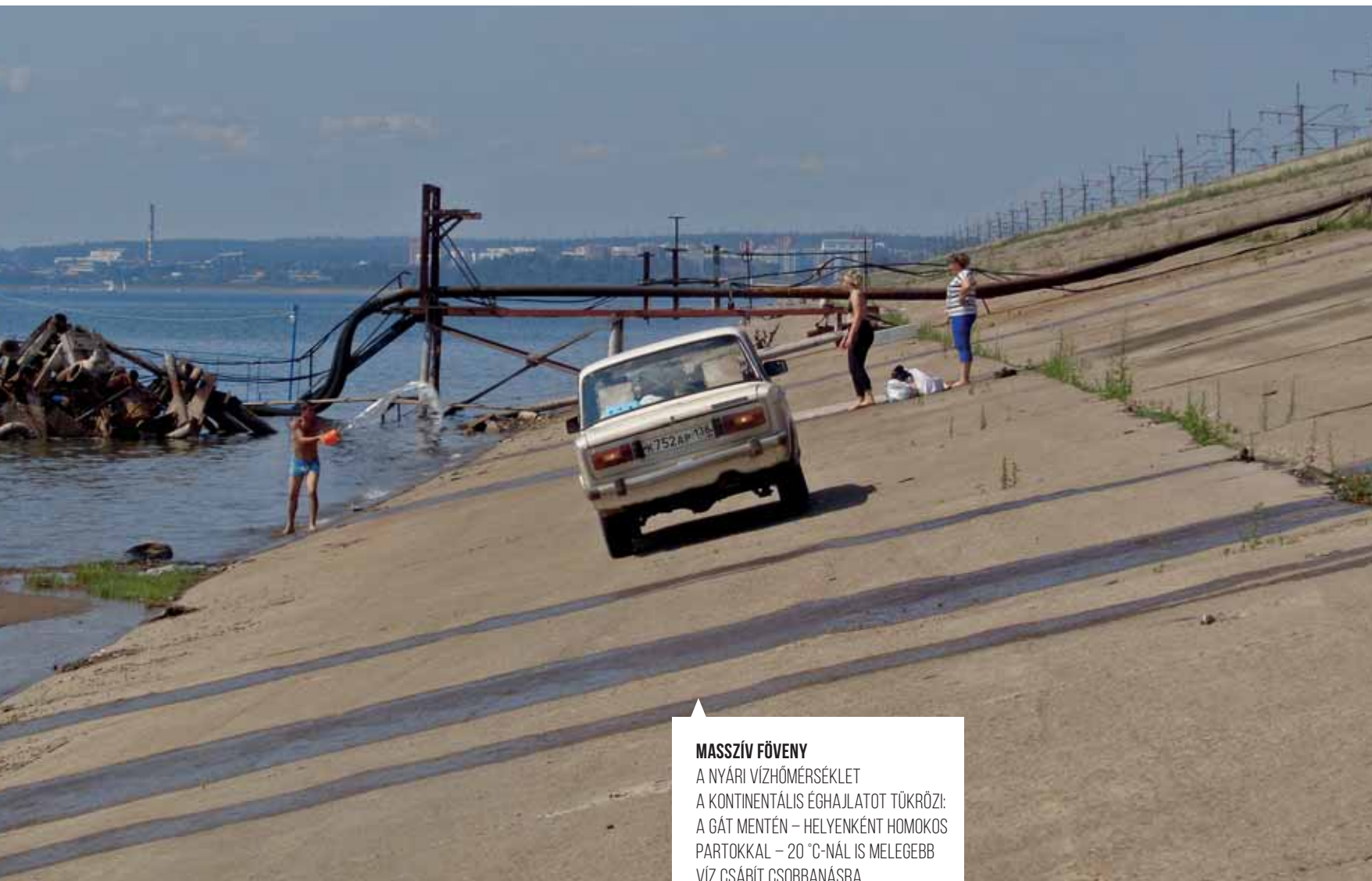
NEM CSUPÁN DUZZASZTÓMŰ...

ÍGY NEMCSAK A HAJÓZHATÓSÁGON JAVÍT, HANEM A BAM-VONAL ÉS -FŐÚT IS ITT KERESZTEZI AZ ANGARÁT

GIDROSZTROITEL
BRATSK MEGÁLLÓT NEM
LÁTHATUNK A BAM MENTÉN,
VAN AZONBAN HELYETTE
ANZEBI, BRATSKJI-TENGER
(BRATSKOJE MORJE),
PADUNSZKIJE POROGI,
ENERGETIK ÉS GIDROSZTROITEL

MASSÍV FÖVENY

A NYÁRI VÍZHŐMÉRSEKLET A KONTINENTÁLIS ÉGHAJLATOT TÜKRÖZI: A GÁT MENTÉN – HELYENKÉNT HOMOKOS PARTOKKAL – 20 °C-NÁL IS MELEGEBB VÍZ CSÁBÍT CSOBBANÁSRA

szerkezetéről. Emiatt a településrészek között nagyok a távolságok: lakótelepek, üzemek, falusias térségek és kiterjedt erdőségek váltják egymást. A széttagoltságra jó példa, hogy a BAM-fővonalon nem találkozunk Bratszk megállóval, holott a városkörzet teljes népessége

SÁRKÁNY-TÓ

MÉRETEI – ÉS HULLÁMAI – MIATT TALÁLÓ A TENGER MEGNEVEZÉS, AZ ALAKJA ALAPJÁN AZONBAN LEGINKÁBB EGY ÓRIÁS, EMBER ALKOTTA SÁRKÁNY NYÚJTÓZIK DÉL-SZIBÉRIÁBAN

negyedmillió körüli. Helyette Anzebi, Bratszki-tenger (Bratszkoje Morje), Padunskijje Porogi, Energetik és Hidrosztoitjel jelölik a városzövet részeit.

A gát mögötti Angara-duzzasztással létrejött egy csaknem 5500 km²-es, vagyis majd kilenc Balaton-nagyságú (Jász-Nagykun-Szolnok-méretű), összefüggő vízfelület, melyet a helyiek egyszerűen tengernek neveznek (természetesen ez egy mesterséges tó, a tengerdefiníció egyetlen eleme sem igaz rá!). Méreteire jellemző, hogy a

gáttól 60 km-re az Angara szélessége már 10 km körüli, mélysége több helyen meghaladja a 100 m-t. A vízhőmérséklet éves változása kiválóan rávilágít a térség szélsőséges időjárására: nyáron a gát közvetlen szomszédságában 20 °C feletti vízben nyílik lehetőség a fürdőzésre (a helyiek élnek is a lehetőséggel), télen viszont száraz lábbal is átkelhetünk a befagyott folyón. Emellett már évtizedekkel ezelőtt felfigyeltek rá, azonban megoldás ma sem kínálkozik: a rendkívül szeles vidéken a vízfelület hatalmas hullámokba korbácsolódhat. Ebből a szempontból valódi tenger-érzésünk lehet, hiszen a partot elérő hullámok elérhetik az 5-6 méteres magasságot! Ez rendkívüli partrombolással, a környező erdőszegélyek intenzív pusztulásával jár, a kiharapott és elszállított hordalék pedig fokozott feltöltődéshez vezet.

Az Angara-völgy a gátnál viszonylag szűk: szélessége csupán 700 m, ezen „túl” 1200 m szélességben maga az erőmű. A 125 m magas gát előtt az ötemeletes kiszolgálóépületek egészen parányinak tűnnek.

A komplexum ipari és közlekedési szerepe ma is kiemelkedő. Az előállított villamos energia felhasználásával lehetővé vált a rendkívül energiaigényes alumíniumgyártás, -kohászat és fafeldolgozás rendszerének kiépítése, az itt készített termékek országos jelentőségűek. Ráadásul a szabályozás hatására kiegyenlített vízjárásnak hála, a 600 folyókilométer távolságra fekvő Irkutszk nyáron vízi úton jól elérhető. A gáton viszont nem épült hajószilip, így az Angarán a Bajkál-tó felől induló hajóút itt mindenképpen véget ér. (A vízerőmű egyébként – az irkutszki és uszty-ilimszki tározók mellett – az angarai vízlépcsőrendszer középső eleme.) Az építményre a hajózáson és az ener-

Beépített Wifi
40000 objektumos adatbázis
Könnyű kezelhetőség
Gyors észlelés

AKCIÓ

AstroFi 90
159000 Ft helyett 145000 Ft

AstroFi 102
159000 Ft helyett 145000 Ft

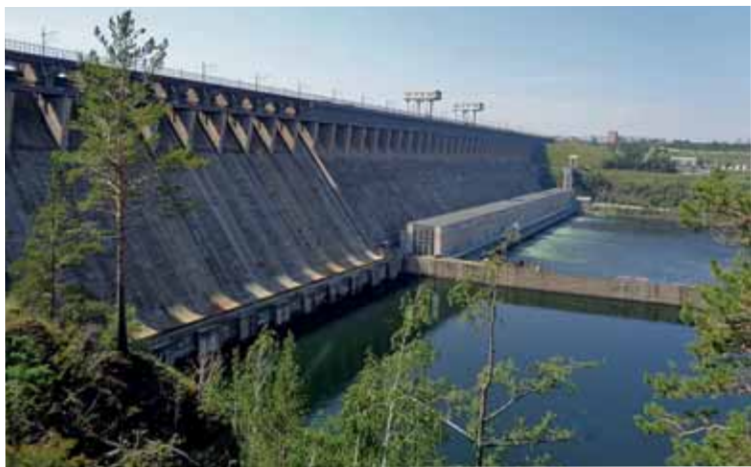
AstroFi 130
171900 Ft helyett 155000 Ft

1125 Budapest Nógrádi u. 39
Tel: 06(1)-201-0486
www.csillagaszatitavcso.hu

VÖLGYZÁRÓ DUZZASZTÓ

AZ ANGARA-VÖLGY ELKESKENYEDŐ RÉSZÉT ÁTSZELVE, 1200 M SZÉLESEN TERPESZKEDVE AKASZTJA MEG A FOLYÓ FUTÁSÁT

GÁTMONSTRUM

A BRATSKI AGGLOMERÁCIÓ VÍZERŐMŰJE 1967-ES ÁTADÁSAKOR A VILÁG LEGNAGYOBBJA VOLT

MIEHLE DÁNIEL
TERÜLET- ÉS TELEPÜLÉS-
FEJLESZTŐ GEOGRÁFUS-
KÉNT VÉGZETT, A BKK MOL
BUBI PROJEKTVEZETŐJE

FEJES ISTVÁN
FERENCES SZERZETES,
AZ ESZTERGOMI FERENCES
GIMNÁZIUM NEVELŐ-
TANÁRA

giatermelésen túl még egy fontos szerep hárul: a gáton halad keresztül a BAM vonala és egy kétszer egysávos autópút is. Stratégiai szerepe miatt az átkelő északnyugati részén hídórség felügyeli a forgalmat és az erőmű biztonságát.

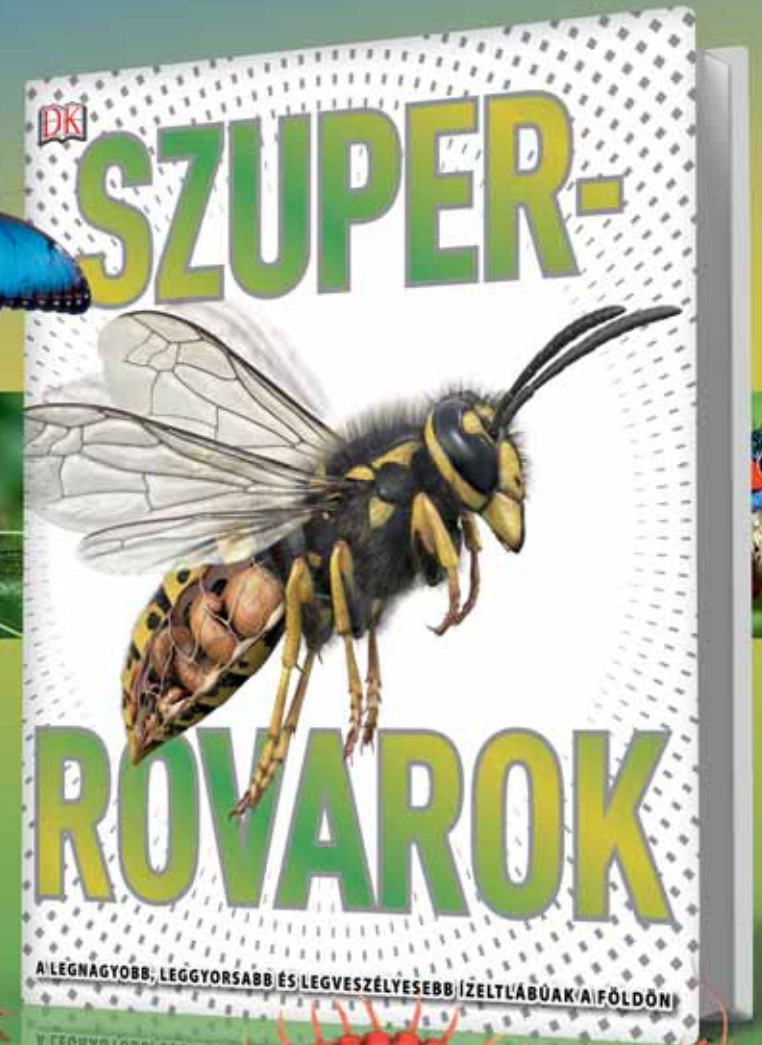
Bratszki neve a vízerőmű megépítését követő évtizedekben összeforrt a szovjet technika és haladás fogalmával. A változás szele azon-

ban őt is megérintette, ami várhatóan nem a közép-, hanem a hosszú távú jövőt teszi érdekessé. A gátrendszer előtti tenger folyamatos eliszapolódásának megakadályozása, a duzzasztó átázott és áteresztő falainak karbantartása mind-mind horribilis költségekkel jár. Az üzemek a Szovjetunió összeomlását követő válságos évek után – jelentős átszervezésekkel – mos-

tanában kezdenek magukhoz térni. Persze nyilvánvaló, hogy itt minden mindennel még jobban összefügg, de leginkább a vízerőmű léte határozza meg a térség társadalmi-gazdasági viszonyait. Mivel gyors fordulat a közeli s távoli jövőben nem várható, így a helyi és betelepített lakosság az élet szinte minden területén hosszú távon is biztosan erőműfüggő lesz.

A legnagyobb, leggyorsabb és legveszélyesebb ízeltlábúak a Földön

A kék azúrlepke, a világ egyik legnagyobb nappali lepkéje, hosszú csápjával érzékeli a táplálék illatát.

A skorpiók le tudják lassítani az anyagcseréjüket, így évente egyszeri étkezéssel is beérik.

Az óriásszokolopendra félelmetes ragadozó: röptében elkapja a denevéreket, és meg tudja ölni a madárpókot.

RODEÓ, BIKA, MONORIERDŐ AMERIKÁS MAGYAROK

▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: FEKETE ISTVÁN

8 másodperc. Megfoghatatlanul röpké pillanat az életben, ám van, amikor 8 másodperc az örökkévalóságig tart – például egy 800 kilós bika hátán. Aki próbált már egy ekkora, megvadult behemótot megülni, és átélte ezt a semmihez sem hasonlítható érzést, tudja, milyen az, amikor megszűnik a külvilág és az idő értelmetlenül fogalommá válik. Az USA több államában hivatalos nemzeti sportnak számító bikarodeó hazánkban még csak gyerekcipőben jár, ám évről évre egyre több embert ejt rabul, köszönhetően egy lelkes pilisi családnak

VAD JÁTÉK

LAKATOS JOE BÜSZKÉN MUTATJA TETOVÁLÁSAIT. A VÁCRÁTÓTI FIATALEMBER KEDVENC BIKÁJA GALWAY, MERT EZ VOLT AZ ELSŐ, AMELYEN ÜLHETETT – ÉS MERT JÓ VOLT VELE A „TÁNCPARKETTEN”

Csillagos-sávos lobogó lengedez a lakókocsin, mellette római arcélű westernlovás ücsörög. Tikkasztó hőség, a poros út mellett összehordott szalmabálák meredeznek az ég felé, tövükben kockás inges, szemükbe cowboykalapot húzó lányok viháncolnak. A riderek teljes harci díszükben, néhányan keresztet vetnek, lassú imát mormolnak maguk elé, majd miután tekintetüket körülhordozzák a horizonton, elégedetten nyugtázzák, hogy az aréna lassan megtelik. A bohócok kifestve, a kapunyitók és a műsorközlő a helyén, az első bika már a kalodába betelve várja, hogy végre elkezdődjék a „tánc”.

WESTERNFILMBŐL VALÓSÁG

Ha valaki azt hinné, hogy valamelyik kies dél-texasi városban járunk, téved. A helyszín a monorierdői Hell on Hooves Ranch, ahol a Magyar Rodeo Egyesület által szervezett bikarodeó-verseny soros, idei második fordulója zajlik éppen. Az egyesület immáron hetedik éve szervez Magyarországon – illetve Közép-Európában – nemzetközi bikarodeó-versenyeket, 2017-ben például hármat: Monorierdő előtt a lengyelországi Karpaczban („Western City”) gyűltek össze a térség legkeményebb

Az egyesület immáron hetedik éve szervez Magyarországon – illetve Közép-Európában – nemzetközi bikarodeó-versenyeket.

AMERIKAI ZÁSZLÓK ALATT
RIDEREK VONULNAK A SZOMBATI VERSENY ELŐTT A DÉLUTÁNI TIKKASZTÓ HŐSÉGBEN
A MONORIERDŐI HELL ON HOOVES RANCHON

Tyuxi büszkén meséli, hogy évről évre 20 százalékkal emelkedik a nézőszám, de annak örül a leginkább, hogy a verseny híre szájról szájra terjed, a sportág népszerűsége pedig egyre csak nő.

riderei, az idei utolsót pedig a Nemzetközi Amerikai Autós Fesztiválon, Komáromban rendezték.

Jó nagy adag kétellyel, de lelkesen és gyermeki kíváncsisággal érkezem. A birtokon a magyar rodeó atyja, egyben a Magyar Rodeo Egyesület elnöke, Nádori József („Tyuxi”) fogad. Ő és családja több mint huszonöt éve foglalkozik állattenyésztéssel: szarvasmarhákkel kezdtek, majd jött a Quarter Horse, közismertebb nevén a „négy százas ló”. A rodeó amolyan gyerekkori álmom volt: a westernfilmek adták a löketet, az álmom pedig hét éve vált valósággá.

Döcögösen indult a szervezés, mert míg az Egyesült Államokban hatalmas hagyománya van a sportnak, ők az internetről és újságcikkekből gyűjtöttek muníciót. Tyuxi büszkén meséli, hogy évről évre 20 százalékkal emelkedik a nézőszám, de annak örül a leginkább, hogy a verseny híre szájról szájra terjed, a sportág népszerűsége pedig egyre csak nő – ma mintegy százra tehető a versenyzők száma. A kétkedőknek

pedig csak egyet tud mondani: jöjjenek, és győzödjenek meg a saját szemükkel, hogy igenis képesek magas színvonalú versenyeket rendezni, itt, Európa szívében is!

AMERIKÁBÓL JÖTTEM?

Maga az angol rodeo szó a spanyol rodear (durván: „összeterel”) szóból eredeztethető. Gyökerei egészen a spanyol konkviztádorok idejéig nyúlnak vissza: Spanyol-Amerikában e kifejezéssel a szarvasmarhák összegyűjtését illették. Például, amikor a vaquerók új legelőkre terelték az állatokat, vagy ha a vágás előkészítéséhez (matanza) kellett begyűjteni őket. A rodeó végeredményben a marhatartással kapcsolatos tevékenységekből nőtt ki; az összejövetelekből ünnepek lettek, ahol a lovasoknak alkalmuk nyílt ügyességüket ország-világ előtt megmutatni.

Az 1820–30-as években az Egyesült Államok nyugati részén és Mexikóban tartott események még nem számítottak hivatalos versenyeknek: ezeken az alkalmakon cowboyok és vaquerók mérték össze erejüket. A valódi versenyek az amerikai polgárháborút követően indultak, a Field and Farm Journal of Denver című lap egyik fennmaradt beszámolójának tanúsága szerint az első pénzdíjas küzdelmet 1869. július 4-én tartották a coloradói Deer Trailnél. Ha hihetünk az annaleseknek, akkor Amerika első cowboy-bajnoka egy angol férfi, Emilnie Gardenshire volt, aki Montana Blizzard nevű lovával aratott sikert, s érdemelte ki a furcsán hangzó

A rodeó végeredményben a marhatartással kapcsolatos tevékenységekből nőtt ki; az összejövetelekből ünnepek lettek, ahol a lovasoknak alkalmuk nyílt ügyességüket ország-világ előtt megmutatni.

AZ AGGÓDÁSON TÚL

NÁDORI MÁRK HATÉVESEN KEZDTE A VERSENYZÉST, ÉS BÁR ELŐFORDULT, HOGY ÉDESANYJA LE AKARTA BESZÉLNI, DE A FIÚ MA IS MINDEN IDEJÉT MARHÁK ÉS LOVAK KÖZÖTT TÖLTI

KÜLCSÍN

TEXASI RENDSZERTÁBLA LÓG AZ ARÉNA MELLETTI HÁZ FALÁN, AMELY HEMZSEG AZ AMERIKAI RELIKVIÁKTÓL. TYUXIÉK A SZERVEZÉSHEZ AZ INTERNETRŐL ÉS ÚJSÁGCIKKEKBŐL GYŰJTÖTTÉK MUNICIÓT

A LEMENŐ NAP ÁRNYÉKÁBAN

MELEGÍTŐ-KONCENTRÁLÓ VERSENYZŐK: A HANGULAT PATTANÁSIG FESZÜLT, AMIT SZIGORÚAN TILOS ALKOHOLLAL VAGY CIGARETTÁVAL „OLDANI” – ELŐBBIÉRT AZONNALI KIZÁRÁS JÁR

„Bronc Buster of the Plains” bajnoka titulust. Az első, minden elemében professzionális versenyt a közmegegyezés szerint 1888-ban, az arizonai Prescottban szervezték, ahol már belépődíjat is szedtek, a győzteseknek pedig trófea járt.

A prescottit több, évente rendezett verseny követte, mint amilyen a Cheyenne Frontier Days (1897), az oregoni Pendleton Round-Up (1910) és a Calgary Stampede (1912). Fontos mérföldkövek voltak, hatásukra a sportág a szórakoztató iparág közkedvelt részévé vált. A promóterek, vállalkozók és a polgári szellemű helyi bizottságok bábáskodása mellett a rodeó 1910-re vívta ki helyét mint legitím, független sportág. Nem mellesleg az egyik legnyitottabb amerikai sportág volt az USA történetének nem épp toleranciájáról híres időszakában, ugyanis sok latino, afro-amerikai, bennszülött, illetve női versenyző csillogtathatta tudását, ráadásul a szebbik nem legjobbjai alkalomadtán férfiakkal keltek versenyre.

ÖSSZPONTOSÍTÁS

A RIDEREK CSENBEN, TÖBBEN
LEGUGGOLVA, IMÁDKOZVA
KÉSZÜLŐDNEK A VERSENYRE

A rodeó 1929-ben intézményesült Rodeo Association of America néven, és a versenyzők is megalakították a maguk szervezetét: ez lett a Cowboy Turtles Association, amely mára többszörös névváltoztatást követően Professional Rodeo Cowboys Associationként (PRCA) ismert, de van külön szervezetük a női, gyerek-, középiskolai, egyetemi, senior, indián és más egyéb kisebbségekből származó versenyzőknek is. A legnagyobb presztízsű az 1959-ben létrehozott National Finals Rodeo (NFR). A PRCA égisze alatt az USA-ban és Kanadában manapság évente 600 versenyt rendeznek, de szerveznek megmérettetéseket Dél-Amerikában, Ausztráliában, Új-Zélandon és számos európai országban is.

Az első, minden elemében professzionális versenyt a közmegegyezés szerint 1888-ban, az arizonai Prescottban szervezték, ahol már belépődíjat is szedtek, a győzteseknek pedig trófea járt.

NEKI MÁR VÉGET ÉRT A 8 MÁSODPERC
EGY ÁTLAGOS BIKA KEVESEBB MINT
10 PERCET DOLGOZIK ÉVENTE AZ ARÉNÁBAN.
A RANCH EGYIK LEGNÉPSZERŰBB ÁLLATA
HÚÚ, KÜLÖN FACEBOOK-OLDALA IS VAN

BULL RIDING

A KÉTNAPOS PROGRAM LEGIZGALMASABB RÉSZE. A VERSENY SORÁN A BÍRÁKNAK MIND A VERSENYZŐT, MIND AZ ÁLLATOT 1-25 PONTIG KELL ÉRTÉKELNIÜK

AZ UTOLSÓ SIMÍTÁSOK

MÁR CSAK PÁR MÁSODPERC, ÉS NYÍLIK A KALODAAJTÓ – KEZDŐDHET A „TÁNC”!

EDZÉS A YOUTUBE-ON

Ha csak a bikarodeót nézzük, bátran kijelenthetjük, hogy az összes többi profi sport közül itt telik el a legveszélyesebben a már sokszor idézett 8 másodperc. A lényeg, hogy a versenyzőnek (rider) egy kalodából kiindulva ennyi ideig kell fennmaradnia egy bakolásra tenyésztett és nevelt bika hátán. Az, hogy pontosan melyiken, a pusztá véletlenül múlik, mivel a párosítás sorsolással történik.

A kalodába zárt bika hátára a hasán át erős kötelet tekernek (bull-rope), amit gyantával kennek be, ez segít a jobb tapadásban. A versenyző csak ebbe a hurokba kapaszkodhat, egy balszerencsés esésnél ugyanis a kötélbe szorulhat a keze. A ridernek úgy kell megülnie a bikát, hogy

egyik kezével kapaszkodik, a másikkal pedig csak egyensúlyoz, és nem nyúlhat hozzá semmihez: sem a testéhez, sem a bikához, sem pedig a kalodához, az ugyanis kizárással jár. Ha letelt a szintidő, az állat és a versenyző is pontokat kap. Fontos tudni, hogy nem ér pluszpontot, ha a

rider több ideig marad fenn, viszont, ha leesik, kizárhatja magát. A leghevesebben tomboló állat és a rajta 8 másodpercig fennmaradó rider összesített ponteredmény alapján nyeri meg az adott fordulót.

De mégis, mi visz rá valakit, hogy a testi épségét is kockáztatva, felüljön egy akár 1 tonnás, megvadult bika hátára? Lakatos Joe saját elmondása szerint adrenalinfüggő, s mindig is veszélyes sportokat űzött –

A leghevesebben tomboló állat és a rajta 8 másodpercig fennmaradó rider összesített ponteredmény alapján nyeri meg az adott fordulót.

ELVÁRT VISELET

A RIDEREK KÖTELEZŐ VISELETÉT A SZABÁLYZAT SOROLJA: WESTERNING, WESTERNCSIZMA, FARMERNADRÁG, CHAPS (NADRÁGVÉDŐ), COWBOY-KALAP, VÉDŐMELLÉNY

CSALÁDI ESEMÉNY,

AHOL A LEGFIATALABBAK IS MEGISMERKEDHETNEK A SPORTÁG ALAPJAIVAL

logikus választás volt hát részéről a bikarodeó. Elismeri, hogy gyakran fél, de ahogy a kaloda ajtaja nekicsapódik a karámnak, félelme egyből elpárolog. Öt esztendeje hódol szenvedélyének, amit akkor sem hagyott abba, amikor két éve súlyosan megsérült: elmozdult két csigolyája, a bika szétaposta a derekát, és szétnyílt a feje. „Már másnap versenyezni akartam, ez olyan, mint egy autóbaleset után: jobb gyorsan visszaülni a kormány mögé” – meséli. Az edzésekkel felérő ún. pontszerző kurzusokkal és a versenyekkel együtt évente 6-7 alkalommal tud bikára ülni, de ha nincs az arénában, akkor otthon, a Youtube-on próbál fogásokat ellesni a legnagyobbaktól.

Vajon melyik a jó rodeóbika? „... amelyik rajtad akar uralkodni, nem fordítva. Amelyik tüzes és robban” – vallja Nádori József. Tyuxi tudja, mit beszél, hiszen maga is riderként kezdte (korábban elárulta, volt, hogy egy alkalommal a bika 4-5 bordáját törte el), ma pedig rodeóbohócként segíti a versenyzők dolgát. A rodeó szeretete az egész családot „megfer-

Öt esztendeje hódol szenvedélyének, amit akkor sem hagyott abba, amikor két éve súlyosan megsérült: elmozdult két csigolyája, a bika szétaposta a derekát, és szétnyílt a feje.

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDÉGÜNK A TÉMÁRÓL:
FEKETE ISTVÁN

TREND FM 94.2
GAZDASÁGI RÁDIÓ CSOPORT

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

Tyuxi nagy lehetőséget lát a magyar rodeóban: célja, hogy néhány év múlva 30-40 ezer nézőt tudjanak becsábítani az arénába. Előbb-utóbb kurzust is szerveznének...

FEKETE ISTVÁN
FOTÓRIPORTER,
SZERKESZTŐ. ÉRDEKLŐDÉSI
TERÜLETE A SPORT ÉS A
TÁRSADALOM KAPCSOLATA

tözte”, Otilia lánya bonyolítja le a versenyek szervezését, de a felesége is sokat segít, míg Márk fia évek óta versenyez: 6 évesen kezdte, s bár előfordult, hogy aggódó édesanyja le akarta beszélni a sportágról, de a fiú ma is minden idejét marhák és lovak között tölti.

És a jövő? Nádori Elismeri, hogy van még hova fejlődni, különösen a nézettséget illetően, de mint mondja, ígéretes versenyzőink vannak, ráadásul a

neves amerikai versenyző, Laramie Collins is kiemelte, hogy három itteni bika minden további nélkül megállná a helyét az NFR elődöntőjében. Tyuxi nagy lehetőséget lát a magyar rodeóban: célja, hogy néhány év múlva 30-40 ezer nézőt tudjanak becsábítani az arénába. Előbb-utóbb kurzust is szerveznének, amihez az Egyesült Államokból hívnának igazi profikat, akár egy top100-as ridert, de szükségesnek tartja, hogy még több felszerelést és kiegészítőket szerezzenek be a tengerentúlról.

Így lenne jó továbbörökíteni a rodeót – kire másra, mint a családjára?

BÉKE KOLUMBIÁRA!

CSAPÁS

A TERMÉSZETRE

▷ SZÖVEG: KARÁTH KATA

Hirtelen fekete öltönyös biztonsági őrök sorfala emelkedik fel melletttem, szinte a semmiből. Egy sötétített üvegű luxusautó gurul be a Simon Bolívar térre, rendőrök és katonák szoros gyűrűjében. Az ajtó kinyílik, a testőrök szorosabbra húzzák védőfalukat és egy alacsony, szemüveges úr bukkan elő, sildes sapkával a fején: Rodrigo Londoño Echeverri, alias Timochenko. Kolumbia legrettegettebb gerillavezére megérkezett Bogotába

A hogy a FARC (Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői) vezetője elhalad mellett, első gondolatom az, vajon hogyan is szorulhat ennyi hatalom egy ekkoraka emberbe? A színpadra igyekeznek, hogy bejelenthesse az izgatott tömegnek: a FARC mostantól nem vérrel és Kalasnyikovokkal, hanem politikai pártként fog egy jobb Kolumbiáért harcolni.

FOTÓ: STEPHAN KROENER © KOLUMBIENVERSTEHEN

RÓZSÁS BÉKE?

Átküzdöm magam az örök többszörös gyűrűjén (beengednek, mivel azt hiszik, hogy egy indián delegáció tagja vagyok), hogy egészen közlelről lehessen tanúja a „kolumbiai béke” egy újabb történelmi pillanatának, amely remélhetőleg véget vet az ország 52 éve tartó polgárháborújának. A tömeg váratlanul eksztázisban üvölt föl mögöttem. Timochenko már a színpad közepén feszít, háta mögött egy óriási vörös rózsza jelenik meg a kivetítőn – a FARC új szimbóluma: ezzel is hangsúlyozva a békés átalakulást, hiszen a korábbi logó egészen más volt: Kolumbia térképe, közepén egy könyv és alatta két, keresztbe tett Kalasnyikov – „Tanulj és harcolj Kolumbiáért!” jelentéssel.

Miközben Timochenko orosz marxista szellemben előadott beszédével könnyekig meghatja az összegyűlteket, látom, hogy a színpadra váró indián öregeknek ugyanaz jár a fejében, mint nekem. Szemükben a kétség, düh és remény egyvelege tükröződik, hiszen a több mint fél évszázados konfliktus 220 ezernél is több halottat követelt, és 7 millió embert üldözött el otthonából.

A tavaly novemberben aláírt béke pedig törékeny. Először meg is bukott. Amikor népszavazásra bocsátották a feltételeket, a szavazók 50,2%-a, szinte csak hajszálnyi többséggel kijelentette, hogy nem elég szigorúak az emberrabló, kábítószer-kereskedő és gyilkos gerillákra váró büntetések. Ám mint minden nép-

Amikor népszavazásra bocsátották a feltételeket, a szavazók 50,2%-a, szinte csak hajszálnyi többséggel kijelentette, hogy nem elég szigorúak az emberrabló, kábítószer-kereskedő és gyilkos gerillákra váró büntetések.

AZ EX-GERILLÁK „BEVESZIK” BOGOTÁT
TIMOCHENKO BEJELENTI ÚJ POLITIKAI PÁRTJUK ALAPÍTÁSÁT, SZINTÉN FARC (KÖZÖS FORRADALMI ALTERNATÍV ERŐ) RÖVIDÍTÉSSEL A BOLIVAR TÉREN (KEZDŐ OLDALPÁR)

FOTÓ: STEPHAN KROENER © KOLUMBIENVERSTEHEN

NAGYPAPA A LUGASBAN...

...ÉS A HÜTÖBEN BIZTOS VAN SŐR IS. VALÓJÁBAN PEDIG RODRIGO LONDOÑO ECHEVERRI, ALIAS TIMOCHENKO, A LEGNAGYOBB KOLUMBIAI GERILLASZERVEZET, AZ ÉVTIZEDEKIG RETTEGETT FARC VEZÉRE ÉPP MEGPIHEN A MESETASBAN MEGRENDEZETT HIVATALOS FEGYVERLETÉLI ZÁRÓÜNNEPSÉG UTÁN

FEGYVERBŐL RÓZSA

ÚJ SZIMBÓLUM, ÚJ SZÁNDÉKOK. A BÉKÉS ÁTMENET SORÁN NYILVÁN MEGHATÁROZÓ POLITIKAI ERŐVÉ KIVÁN VÁLNI A SZERVEZET. PERSZE KÉT GENERÁCIÓN ÁT MÁR RÉSZE VOLT A KOLUMBIAI ÉLETNEK – VÉRREL ÉS FEGYVERREL, DE MOST VALAMI MÁS KÖVETKEZHET

szavazásnál, a számok itt sem feltétlenül tükrözik a valóságot, hiszen a lakoságnak csupán alig több mint harmada ment el voksolni.

Közben nagy ováció közepette Timochenko befejezi többoldalas szónoklatát, és lelket tisztító füstölőjükkbe burkolódzva, dobok és furulyák vad ritmusára az öreg indiánok is felvonulnak a színpadra. „*Ahogy megjósolták, a Dél Keselyűje újra egyesül az Észak Sasával, amikor végre béke honol ebben az országban*” – zeng egy észak-amerikai indián hangja, mialatt az egész delegáció Timochenkóval együtt elszívja a békepipát.

Később megtudom, hogy – mint sokan mások – ők sem fognak sosem megbocsátani a gerilláknak, de készek bármit megtenni, csak véget vethessenek a generációkat átszövő rettegésnek. Így a világ most már egy konfliktus utáni Kolumbiát lát. Mégis, ha egy helyit megállítunk az utcán, nyugtalan pislogások közepette inkább egy „egyezmény” utáni állapotról beszél, de nem békéről. Számukra ez csupán a kezdet... Az igazi békefolyamat csak most következik, ha egyáltalán eljön. A FARC-on kívüli más gerillacsoportok és a drogbárók paramilitaristái továbbra ugyanúgy is portyáznak az országban...

Ahogy a békepipa füstje szétfoszlik az éjszakai égen, és a kivetített FARC-rózsák egymás után átsuhannak a katedrális falán, érezni lehet, hogy a valóban erőszakmentes Kolumbia megteremtése még hosszú évekig tartó, kemény munkát és összefogást követel.

Mégis, ha egy helyit megállítunk az utcán, nyugtalan pislogások közepette inkább egy „egyezmény” utáni állapotról beszél, de nem békéről. Számukra ez csupán a kezdet...

A FARC-GERILLÁK HÉTKÖZNAI

A dzsungelmélyi táborokban hajnali ötkor kezdődött a nap. Reggeli után néhányan őrjáratozásra mentek, míg mások a tábor határait őrizték. A táborban maradtak közül sokan írni, olvasni és számolni tanultak iskolázottabb társaiktól, de a marxizmus alapelvei sem maradtak ki a napi leckékből. Délután együtt fürdött mindenki a közeli folyóban vagy tóban, a felszereltebb táborokban pedig este együtt nézték a híreket egy műholdas tévén, majd kilenc órákor lámpaoltás.

A táborokat gyakran költöztették, de a felépítés mindig ugyanaz maradt. Minden gerillának járt egy sátor, amely egy deszkából kialakított alvóhelyből, szúnyoghálóból és kifizített, de álcázott műanyag ponyvából állt – ez utóbbi a gyakori trópusi esők elleni védelemre. A lakóhelyet deszkapallók kötötték össze a konyhasátorral, a központi gyülekezőhellyel és a latrinákkal.

A nőket és férfiakat egyenlőként kezelték, mindenkinek járt két garnitúra egyenruha, egy pár bakancs, egy AK-47 Kalasnyikov (elegendő lőszerrel), valamint napi háromszori étkezés. Az utolsó években a létszám harmada már nőkből állt, sokan közülük komoly katonai rangot viseltek. Szerelmbe esni szabad volt, de csak parancsnoki engedéllyel. A gyermekvállalást azonban szigorúan tiltották, hiszen az anyaság nem fért össze a gerillaélet kötelességeivel. Ha mégis megtörtént, vagy elvetették a gyereket, vagy pedig rábízták egy távoli rokonokra. Sokan – férfiak és nők egyaránt – nagyon fiatalon, akár 13–15 évesen csatlakoztak a gerillákhoz a jobb élet (és jobb Kolumbia) reményében.

ERDEI BÁZIS

A LOMBOK TAKARÁSÁBAN, GYORSAN KÖLTÖZTETHETŐ, DE AZ ESŐTŐL VÉDETT, VÍZELVEZETŐ ÁRKOKKAL IS ELLÁTOTT TÁBOROK JELENTETTÉK A GERILLACSAPATOK OTTHONAIT. MÁRA ELHAGYATOTTÁ VÁLTAK, AHOGY AZ ERDŐ IS KIFOSZTHATÓVÁ

FOTÓ: STEPHAN KROENER © KOLUMBIENVERSTEHEN

FEGYVERLETÉTEL

AZ ÚJ, BÉKÉS KOLUMBIAI ARANYKORBAN BÍZVA. SANTOS ELNÖK ÉS TIMOCHEENKO KEZÉBEN ALEX SASTOQUE KOLUMBIAI MŰVÉSZ „A BÉKE TERMESZTÉSE” CÍMŰ MŰVE, AMELY AZ ARANY KALASNYIKOV LAPÁTTÁ TÖRTÉNŐ ÁTALAKULÁSÁT ÁBRÁZOLJA. AZ UTÓBBI HÓNAPOKBAN NEM CSAK A FARC, HANEM A KISEBB GERILLASZERVEZETEK TÖBBSÉGE IS LETETTE A FEGYVERT, ÚJ UTAKAT KERESVE AZ ÉRDEKÉRVÉNYESÍTÉSÉHEZ

A BÉKESZERZŐDÉS

Már évtizedek óta zajlottak ilyen-olyan tárgyalások, de a legtöbb kudarcba fulladt, mert szinte semmiben sem volt egyetértés a felek között. A jelenlegi miniszterelnök, Juan Manuel Santos 2012-be kezdte el a lényegi egyeztetéseket a FARC-vezetőséggel Kubában, Havannában. Bár 2016. augusztus végére sikerült megegyezniük, a népszavazás bukása miatt a végső békeszerződés aláírására csak november 24-én került sor. A szerződés lényegi pontjai szerint minden gerilla amnesztiát kap, kivéve a háborús bűnöket elkövetőket – esetükben egy speciális bíróság fog ítéletet hozni. Az összes gerillát átmeneti táborokba költöztetik, ahol vagy a bírósági eljárásra, vagy pedig a polgári életbe segítő rehabilitációs programra várnak. Hat hónapon belül az összes fegyvert át kell adniuk az ENSZ kijelölt csoportjának (ez utóbbi folyamat 2017. június végén fejeződött be). Végezetül: a FARC-nak joga van politikai párt létrehozására, amelyet 2017. augusztus végén be is jelentettek – ráadásul öt parlamenti helyet mindenképpen kapnak.

FOTÓ: STEPHAN KROENER © KOLUMBIENVERSTEHEN

ERDŐÁLDOZAT

Miközben a gerillák előbújnak Caquéta, Meta és Chocó dzsungeleinek mélyéről, és leteszik a fegyvert, úgy veszik fel mások a fejszét (láncfűrész), hogy illegális fakitermeléssel keressék a kenyerüket. „*Most már, hogy a FARC megszűnt, nincs, aki felügyelje a fakitermelést. Ugyanis, amikor még ők uralták e területeket, nagyon szigorúan korlátozták, hogy ki mennyi fát vághat ki*” – meséli Pablo Negret Torres kolumbiai kutató, aki azt vizsgálja, hogy egy ilyen rendkívül hosszú és kiterjedt fegyveres konfliktus milyen hatással volt a természeti környezetre. A Karib-tenger partján fekvő Cartagena városában találkozunk, ahová július végén a világ minden tájáról érkeztek a szakértők. A központi téma nem meglepő módon: vajon a természet áldozatává válik-e majd Kolumbia oly sokáig áhított békéjének?

Amikor először hallgattam Pablót, leesett az állam. Gerillák mint az erdők önjelölt védelmezői? Persze, ez azért erős túlzás, és sok szakember enyhe pánikrohamot kap, ha egy újságíró így értelmezi szavait. „*Kétségtelen, hogy a gerillalakta területeken jelentősen alacsonyabb volt a fakitermelés mértéke, mint ott, ahol az embernek sem karabélytól, sem ta-*

A gerillalakta területeken jelentősen alacsonyabb volt a fakitermelés mértéke, mint ott, ahol az embernek sem karabélytól, sem taposóaknától nem kellett félnie.

LETAROLVA

A FA NYERSANYAG, ÉRTÉK, DE ÉRTÉKES A HELY IS, HA ÚJ ÜLTETVÉNYEKRŐL VAN SZÓ, ÉS AZ ERDŐ ALATTI FÖLD ÁSVÁNYKINCSEKET, NEMESFÉMET IS REJTHET. FÖLDNYERÉS MIATTI ILLEGÁLIS ERDŐÉGETÉS SAN ANDRÉS DE PISIMBALÁ FALU KÖZELÉBEN

FOTÓ: KARÁTH KATA

A gerilláknak élet-halál kérdés volt, hogy a dzsungel mélyén elrejtett bázisaikat ne tudják kiszűrni az esetleg arra cirkáló katonai helikopterek.

posóaknától nem kellett félnie. Az igaz, hogy a FARC gerillái az utóbbi évtizedekben főként a kábítószerkereskedelem felügyeletéből pénzelték magukat, de a farmereknek sokszor elég volt csupán egy aprócska foltot kitisztítani az erdőben, hogy elegendő kokainhoz szükséges kokacserjét termesszenek. A gerilláknak viszont élet-halál kérdés volt, hogy a dzsungel mélyén elrejtett bázisaikat ne tudják kiszűrni az esetleg arra cirkáló katonai helikopterek. Így, ha nem is feltétlenül a legnemesebb szándéktól vezérelve, de a gerillák kénytelenek voltak vasszigorral védeni a rejteket adó lombokat” – magyarázza Pablo vehemensen.

Aztán jött a béke. A kormány jelenleg túlságos elfoglalt az Új-Kolumbia-építéssel, ahol a lakosság már nem reflexszerűen veti földre magát, ha durranásokat hall. A gerillák által hagyott ür valódi természetvédelmi örökkel történő kitöltése még messze van. Így nincs, aki megakadályozza, hogy a hazai és külföldi cégek sokasága, valamint a 7 millió kitelepített, éhes ember kiszipolyozza mindazt, amit csak a föld – látszólag ingyen – adhat, legyen bár az értékes faanyag vagy netán arany. Így sok erdővidéken akár az ötvenszeresére is nőtt az erdőirtás területi kiterjedése!

FOTÓ: KARÁTH KATA

ÉLETTEL TELVE

LEERESZKEDIK A DÉLUTÁNI PÁRA A SIERRA NEVEDA DE SANTA HEGYSÉG BURJÁNZÓ ESŐERDEJÉNEK EGYIK ÖSVÉNYÉRE. A RENDKÍVÜL FAJGAZDAG, NEDVES ERDŐK HELYZETE MEGRENDÜLNI LÁTSZIK. EDDIG MENEDÉKET ÉS TAKARÁST ADTAK A GERILLÁKNAK, MOST AZONBAN MEGINDULHAT A ROHAM AZ ELFOGLALÁSUKRA

BÁNYASEBEK

„Rendkívül félrevezető, hogy most már mindenki egy konfliktus utáni Kolumbiáról beszél” – magyarázza Cristina Gómez Garcia-Reyes, aki a kolumbiai nemzeti parkok hálózatának dolgozik. Ő maga nem az afféle természetvédelem képviselője, ahol a védett az egyben érintetlen is, hanem a helyiek gazdasági érdekeit magában foglaló, de környezeti szempontból is fenntartható megoldást akar kialakítani.

„Sokakat nagyon komoly gazdasági érdekek fűznek a korábban bolygatatlan területekhez, és a maffiózók készek akár fegyverrel is megkaparintani, ami pénzt hoz nekik.” Cristina szerint az egyik ilyen, eddig elzárt eldorádó a La Serranía de San Lucas-vidék. Az ország északi részén magasodó hegyvonulat stratégiaileg kiváló helyszín volt a gerillák számára: innen szemmel tarthatták a Magdalena folyó északi árterületeit és szabályozhatták a délre tartó forgalmat. Ennek viszont az volt a hátulütője, hogy a hegyvidék nem

FOTÓ: CRISTINA GOMEZ GARCIA-REYES

SZAKSZERŰTLEN MEGOLDÁSOK

AZ ARANYBÁNYÁSZAT ERŐS ERDŐ- ÉS TALAJPUSZTULÁST, TÁJSEBÉKET, NEHÉZFÉMSZENNYEZÉST IS OKOZHAT (ITT ÉPP A SERRANÍA DE SAN LUCAS ERDŐIBEN), ÁM A GYORS, HATÉKONY KITERMELÉS FELÜLÍRJA A KÖRNYEZETKIMÉLŐ MÓDSZEREKET

KILÉPVÉ AZ ERDŐBŐL

A RENDKÍVÜL TAGOLT TEREP ÉS A ZÁRT ERDŐK – ÉS PERSZE SOKSZOR HELYI TÁMOGATÁS – TETTÉK LEHETŐVÉ AZ ÉVTIZEDES GERILLAHARCOT. A REMÉNYEK SZERINT A HÁBORÚSKODÁSNAK VÉGE, ÁM A FEGYVERFORGATÓ EZREKNEK ÚJ SZEREPKÖR KELLENE...

„Sokakat nagyon komoly gazdasági érdekek fűznek a korábban bolygatatlan területekhez, és a maffiózók készek akár fegyverrel is megkaparintani, ami pénzt hoz nekik.”

FOTÓ: STEPHAN KROENER © KOLUMBIENVERSTEHEN

Az efféle bányászat amúgy is ördögi csapda, amely nemcsak a természetet teszi tönkre, hanem felemészt bárkit, aki belekezd.

kerülhetett természetvédelmi oltalom alá. Ráadásul korábban jó nagy területeire állami bányászati engedélyeket adtak ki. Most viszont, hogy a gerillák túlnyomó része kivonult a hegyekből, szabad az út. Senki sem ellenőrzi, hogy kik vágják ki fákat, sőt erdőket, hogyan bányásznak. Előfordult, hogy Cristina és kollégái egy évvel később visszatértek egy már vizsgált területre, és

közben a hegyoldalakat már csontig marták a szekszertlenül dolgozó aranybányászok, a folyó pedig – az aranyleválasztáshoz használt, olcsó és könnyű megoldást jelentő – mérgező higanytól bűzlött.

Ráadásul az efféle bányászat amúgy is ördögi csapda, amely nemcsak a természetet teszi tönkre, hanem felemészt bárkit, aki belekezd. Az emberek a gyors meggazdagodás reményében sereglenek oda, ám, mivel a helyszíni megélhetési árak ilyenkor igen megugranak, ottragadnak, és amilyen gyorsan keresték a pénzt, olyan hirtelen el is költik. Végül szegényebbek lesznek, mint amikor belevágtak az egészbe.

HADI HELYZET

Hetekkel később a Tatacoa-sivatagban járok. Csupán ötóránnyira van Bogotától, de 2200 méterrel alacsonyabban, ami – szinte földönkívüli jelleget kölcsönözve – teljesen átvarázsolja a tájat. Már este kilenc óra van, de a Nap hátrahagyott melege még mindig fojtogatóan kering a levegőben. Éppen a vacsorámra várok, amikor egy fiatal hölgy, Stefania Pineda Castro ül le az asztalhoz, vállán egy pápaszemes andoki medvét ábrázoló jelvényrel. Nemzeti parknak dolgozik, és éppen kiküldetésben jár egy kollégájával. Ott a pislákoló, éjjeli lepkés lámpafényben Stefania is megerősíti, hogy a valóságban Kolumbiában még mindig háború zajlik, de most egyre inkább a természeti kincsekért folynak a harcok.

A kormány jelentős nagyságú területeket tervez védelem alá helyezni – akár 2,5 millió hektárt is –, főként ott, ahol korábban a FARC volt az úr. A szakértők elengedhetetlennek tartják a védelem növelését, hiszen (még) a Föld egyik legfajgazdagabb vidékéről van szó. Ám az, hogy ki fogja legalább olyan elszántsággal védeni e területeket, mint korábbi gerilla-őrzoői és hogy miből fogják finanszírozni a fenntartásukat – még mindenkinek homályos. A környezetvédelmi miniszter, Luis Gilberto Murillo még a cartagenai konferencia során elismerte, hogy jövőre 60%-kal csökkentik a természetvédelemre szánt összegeket. „Tartunk tőle, hogy ez a csökkentés leginkább rajtunk fog lecsapódni és sokunkat leépítik” – mondja keserűen Stefania. De addig is a terepet járják. A már védett területek szomszédságában húzódó magánföldek tulajdonosait próbálják a természet oldalára állítani azzal, hogy felajánlják: egy speciális természetvédelmi minősítést kaphat az arra érdemes térség, így, ha nem is állami tulajdonban, de a természeti különlegességek bizonyos fokú állami védelmet élvezhetnek. A tulajnak pedig lehetősége nyílik ökoturisztikai paradicsommá alakítani a kaktuszoktól és armadilloktól hemzseggő „hátsókertjét”.

FOTÓ: STEPHAN KROENER © KOLUMBIENVERSTEHEN

SZÖGRE AKASZTVA

A KALASNYIKOVOK ORSZÁGSZERTE ELHALLGATTAK. A FEGYVERES HARC MEGSZÜNT, DE A SZEMBENÁLLÁS CSAK ENYHÜLT. A HÁBORÚS HELYZET ÉPP ÚJ TARTALOMMAL TÖLTÖDIK...

FOTÓ: ISTOCKPHOTO

A kormány jelentős nagyságú területeket tervez védelem alá helyezni – akár 2,5 millió hektárt is –, főként ott, ahol korábban a FARC volt az úr.

VÉDELEMRE VÁRVA

A TERMÉSZETVÉDELEM LASSÚBB, MINT A BÉKEKÖTÉSSSEL VESZÉLYTELENNÉ VÁLÓ ERDŐSÉGEKET BEKEBELEZNI VÁGYÓK LENDÜLETE. KORMÁNYZATI INTÉZKEDÉSEK HÍJÁN ÚJ FESZÜLTSEGEK SZÜLETNEK

FOTÓ: STEPHAN KROENER © KOLUMBIENVERSTEHEN

GERILLÁBÓL TERMÉSZETVÉDŐ?

A Hold utolsó sarlója szemtelenül vigyorog ránk, mintha csak egy utolsó szánakozó pillantást vetne, mielőtt semmivé foszlik a sivatagi éjben. Talán maguk a gerillák jelentik a megoldást? A béke hirtelen több mint 7000 harcost tett munkanélkülivé, és a kormánzatnak nagyon gyorsan „tisztességes” munkába kell őket állítani, nehogy a drogbárók vagy más gerillaszervezetek lecsapjanak rájuk. A természetvédelmi őrőség egy elegáns mozdulattal áthidalhatná ezt a problémát – és ezzel Stefánia is egyetért.

A gerilláknál szinte senki sem ismeri jobban a védendő hegyeket, erdőket és bennük kanyargó folyókat, hiszen sokuknak évekig ezek voltak a valós otthonaik. Állítólag már meg is kezdődött az „átképzés” azok számára, akiket vonz ez a lehetőség. Stefánia megígérte, hogy egy beszélgetésre megpróbál majd keríteni nekem egy természetvédelmi őrre vedlett gerillát... De azért én is megmozgatok minden szálát: egy német kollégától két telefonszámot is kapok, amin elérhetem a FARC sajtósaít. Bár elvileg már nem kell tőlük tartani, ám azért heves szívdobogások közepette küldtem el nekik üzenetemet, majd egy vállrándítás után magának Timochenkónak is feltettem a kérdést a Twitterjén – lesz-e igazi természetvédő a dzsungel gerilláiból...?

A béke hirtelen több mint 7000 harcost tett munkanélkülivé, és a kormánzatnak nagyon gyorsan „tisztességes” munkába kell őket állítani, nehogy a drogbárók vagy más gerillaszervezetek lecsapjanak rájuk.

SZERVEZETT ERŐ

AHOGY A FARC-CSAPATOK IS SZABÁLYOZOTTAN MŰKÖDTEK, ÚGY A TERMÉSZETVÉDELEM IS SZERVEZETT VÉDERŐT KÖVETELNE. KÉRDÉS, LEHET-E ÁLLAMI SZERVEZETEKBE ILLESZTENI A HARCEZETT, DE ALAPVETŐEN RENDSZERELLENES KATONÁKAT

AZ UTOLSÓ TISZTÍTÁS

A FIATALOK ALKOTTA GERILLAEGYSÉGEKNEK LÉTELEME VOLT A FEGYVERES HARC. ÉVEKIG AZ ERDŐSÉGEKBE ÉLTEK, AKCIÓK, MENEKÜLÉSEK KÖZEPETTE. A HÉTKÖZNAPI ÉLETBE VALÓ VISSZATÉRÉS NEM PROBLÉMAMENTES. A FARC KELETI BLOKK 15-ÖS FRONTJÁNAK GERILLÁI MÉG UTOLJÁRA MEGTISZTÍTJÁK FEGYVEREIKET EL DIAMANTE-BAN, MIELŐTT LEADJÁK AZOKAT AZ ENSZ KÉPVISELŐINEK

FOTÓ: STEPHAN KROENER © KOLUMBIENVERSTEHEN

KARÁTH KATA
SZABADÚSZÓ TUDOMÁNYOS
ÚJSÁGÍRÓ, A TERMÉSZET
ÉS A GEOPOLITIKA ÚTKÖZÉSI
PONTJAIT ELEMZI

FARC

Teljes nevén Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo (FARC-EP), azaz Kolumbia Forradalmi Fegyveres Erői – a Nép Hadserege. 1964–66 között jött létre, miután a kolumbiai hadsereg megszállta Marquetalia városát, hogy szétoszlassanak egy korábbi időszakról visszamaradt lázadó bandát. Kommunista elveket követve és a kormánnyal szembeni mérhetetlen elégedetlenségtől vezelve a gerillacsapat autonóm közösséget igyekezett létrehozni a környéken. Miután a hadsereg szétverte őket, a szétszéledt gerillák később újra összegyűltek, és 1966-ra megalapították a FARC-ot. Kezdetben csupán 350 fős létszámú volt, fénykorában, az 1990-es évek közepén viszont majd’ 20 ezer tagot számlált.

A Szent Anna-tótól lefelé jövet, a nagy mennydörgésben egy esztenába botlottunk. Épp a szépen kiszáritott szénát pakolták nagy iramban szekérre, hogy lehetőleg még az eső előtt levigyék a faluba. Így beálltunk mi is a család munkájába, amelyet egy legalább 70 éves bácsi diktált. Sőt, a végén ő volt az, aki a rakomány tetején ledöcögött a faluba az ítéletidőben.

Nem sokkal később egy hollandiai parkban láttam egy kétszemélyes elektromos mopeden kutyát sétáltatni egy viszonylag túlsúlyos, de nem mozgássérült, idős párt. A férfi vezetett, a hölgy pedig a labdadobó bottal hajította a labdát a boldogan szaladgáló ebnek

NEM VÉNNEK VALÓ VIDÉK ÖREGEDŐ EURÓPA

➤ SZÖVEG: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

Akét eset nyilvánvalóan túlzó, de arra pont jó, hogy rávilágítson az idősök merőben eltérő élethelyzetére, társadalmi-gazdasági körülményeire és kilátásaira Európa két ellentétes szegletében, hiszen Kelet-Közép-Európa időseinek nagy része koránt sincs abban a szerencsés helyzetben, mint a székely bácsi. Ő – legalábbis nyugat-európai társaihoz képest – viszonylagos szegénységben, de szerető családban, harmonikus környezetben és saját közegében éli tevékeny napjait (mint ahogy ez később, már lent a faluban kiderült számunkra). Az is igaz, hogy a mienknél általánosságban hosszabb várható élettartammal rendelkező, az egészségi állapotuk és a gazdasági helyzetük miatt jelentősen aktívabb életet élő nyugati társaknak sem mindegyike a fogyasztói kultúra fent említett ambivalens példája.

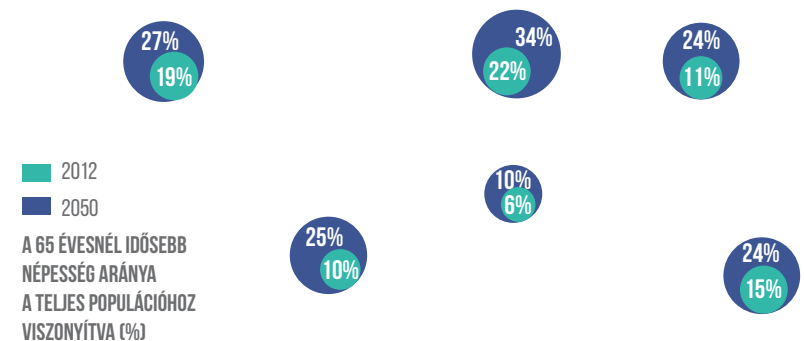
Köztudott, hogy Európa lakossága jelentős mértékben öregszik, amely mögött a várható élettartam fokozatos növekedése és az egyre alacsonyabb születésszám áll. Sőt, az ún. baby-boom generáció (a II. világháborút követő években született, kifejezetten népes generáció) korosztályai ezekben az években érik el tömegesen a nyugdíjkorhatárt. Emiatt az európai munkaképes lakosság markáns zsugorodása figyelhető meg, miközben a 60 évesnél idősebb korosztály jelentősen gyarapodik.

2012 és 2050 között a 65 év feletti aránya az egész európai társadalmon belül 22%-ról 34%-ra nő. Ezt a kedvezőtlen népesedési trendet árnyalja a bevándorlók egyre nagyobb aránya, akik nélkül sok nyugat-

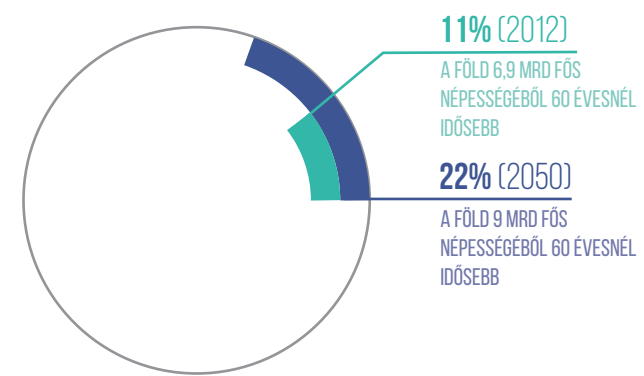
Az ún. baby-boom generáció (a II. világháborút követő években született, kifejezetten népes generáció) korosztályai ezekben az években érik el tömegesen a nyugdíjkorhatárt.

▲ **A SZÉNÉGETŐ ÉS UNOKÁJA**
HARGITA MEGYE, ROMÁNIA (KEZDŐ OLDALPÁR)

▼ **A VÉN KONTINENS**
E JELZŐ EGYRE IGAZABB EURÓPÁRA – MÁR, HA A DEMOGRÁFIAI TRENDKÉZ NEM VÁLTOZNAK

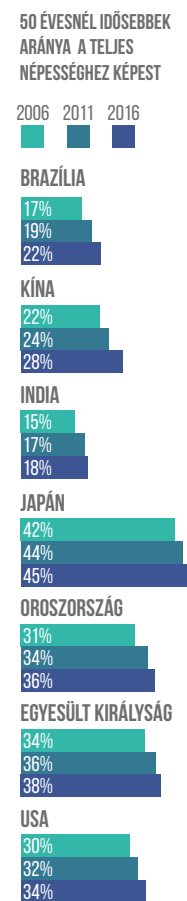
AZ IDÓSODÓ NEMZEDÉKEKRE FORDÍTOTT LEGNAGYOBB KÖLTSÉGRÁSSAL JAPÁN, ÍRORSZÁG ÉS CIPRUS SZEMBESÜL MAJDA A KÖVETKEZŐ ÉVTIZEDEBEN

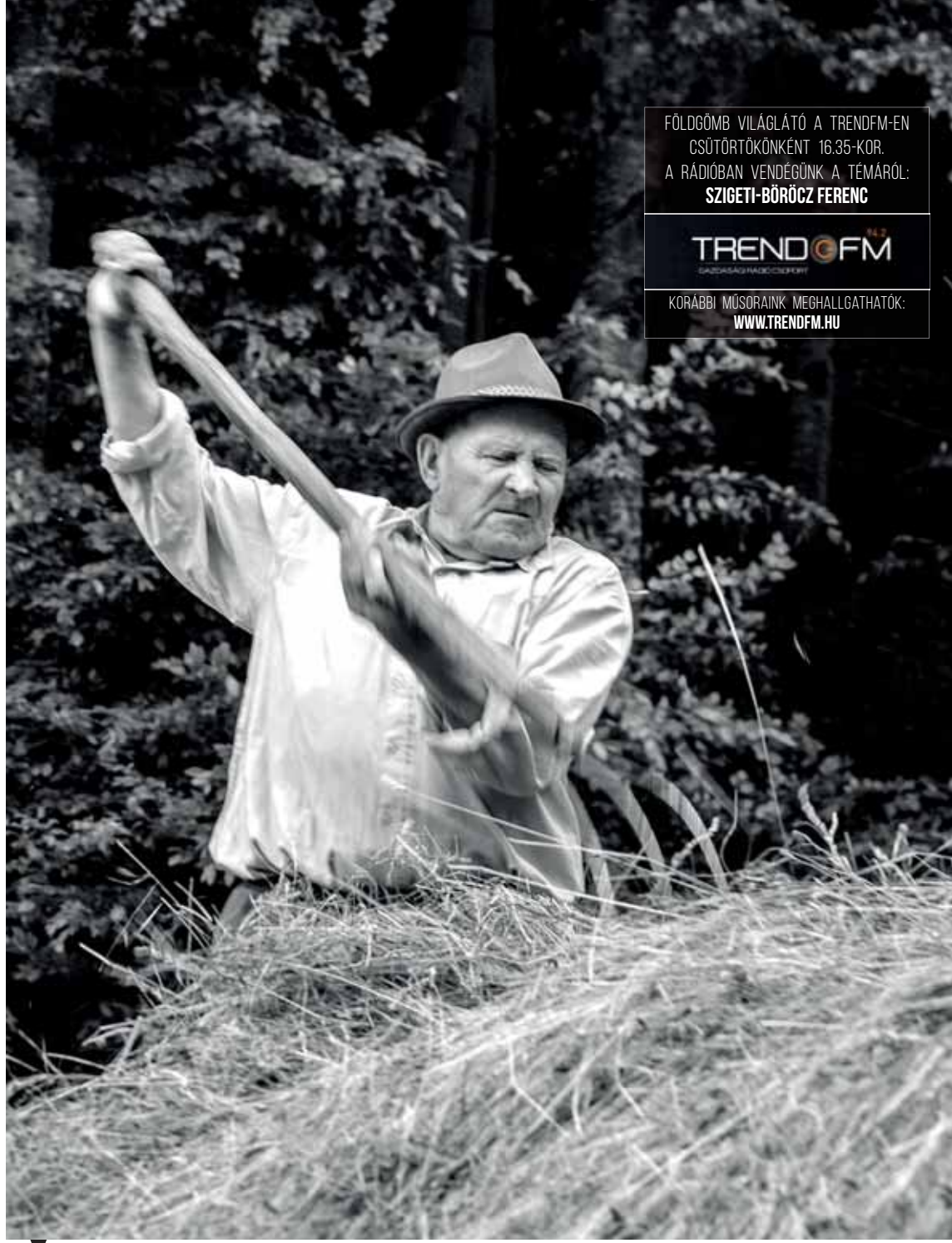
2050-BEN 3-BŐL EGY EMBER LESZ 65 ÉVESNÉL IDŐSEBB

2050-BEN 10-BŐL EGY EMBER LESZ 80 ÉVESNÉL IDŐSEBB

FORRÁS: FACTALL.COM

FOTÓ: SZIGETI-BŐRÖCZ FERENC

FÖLDGÖMB VILÁGLÁTÓ A TREND FM-EN CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR.
A RÁDIÓBAN VENDEGÜNK A TÉMÁRÓL:
SZIGETI-BŐRÖCZ FERENC

TREND FM
GAZDASÁGI MAGYARORSZÁG

KORÁBBI MŰSORAINK MEGHALLGATHATÓK:
WWW.TRENDFM.HU

LANKADATLAN ERŐVEL
VAJON HÁNY EMBERNEK ADATIK MEG, HOGY SAJÁT, HAGYOMÁNYOS KÖRNYEZETÉBEN, CSALÁDJÁ TÁMOGATÁSÁVAL, AKTÍVAN ÖREGEDJEN MEG?

európai ország egyszerűen nem lenne verseny- és működőképes. De itt korántsem az Európába való bevándorlás az egyedüli tényező: a 2000-es években vált egyre nyilvánvalóbbá a kontinens nyugati és keleti fele közötti, vándorlásban megnyilvánuló különbség. Amíg Nyugat-Európa gazdag régióiban sok esetben éppen a bevándorlás miatt növekszik a lakosság, addig Kelet-Közép-Európában az amúgy is nagyon alacsony születésszám által kialakult demográfiai trendet igazi válsággá rontja az egyre növekvő elvándorlás. Hogyan is néz ki tehát az öregedés európai térképe?

ROGER ALLSOPP

„Sosem szerettem a babérjaimon ülni. A nyugdíj csodás dolog, kétségkívül a civilizáció nagy vívmánya, de tudom, mennyire fontos szellemileg és fizikailag is aktívnak maradni, hogy azt élvezni is tudjuk. Ezért aztán felállítottam magamnak egy kihívás- vagy bakancslistát, hogy egészséges maradjak” – mondja magáról a brit Roger Allsopp, akibe a Csatorna-szigetekhez tartozó Guernsey tengerpartján botlottunk. Én akkor bemelegkedtem az alig 15 °C-os vízbe, feleségem inkább megvárt, igaz, egy polárpulóverben. A 68 éves Roger pedig – aki korábban orvosként dolgozott, nyugdíjas éveire ismert civil aktivista és úszófenomén lett – éppen edzett... Azóta ő képviseli szememben az aktív nyugat-európai nyugdíjast. Roger kétszer is átúszta a La Manche csatornát: először 2006-ban, 65 évesen, hogy pénzt gyűjtsön a mellrákkutatásáért, majd 2011-ben, hogy Guinness-rekorderként ő legyen a legidősebb átjutó. Hasonló akcióiért az Independent nevezetű újság fel is vette azon 100 ember közé, akik Nagy-Britanniát jobb helyé tették.

Ha nem tudományos alapon, hanem tapasztalati úton közelítjük meg a kérdést, elég Ausztriáig utazni, hogy szembetűnő legyen, milyen jó „bőrben” vannak a nyugat-európai idősök – legalábbis összehasonlítva kelet-közép-európai társaikkal. Persze, van miből jól élniük, mondhatjuk, és azt is, hogy nem volt olyan kemény az életük. Mindez nagy általánosságban igaz is, de érdemes azt is megnézni, mit és hogyan tesz a társadalom annak érdekében, hogy idős tagjai aktívak maradjanak, gazdag tudásuk és élettapasztalatuk pedig részben hasznosuljon. Rengeteg gazdasági kutatás mérlegeli ugyanis, hogy az idősök növekvő aránya a társadalom részére áldás-e, vagy teher.

Az idős korosztály népességszámának növekedése kétségkívül nyomást gyakorol az állami ellátórendszerekre. Az időskort jellemzően a betegséggel és kiszolgáltatottsággal azonosítjuk, és ennek megfelelően az idős emberek gyakran érzik kirekesztettnek magukat – s nemcsak a munka világából, de a családi és közösségi életből is. Attól félünk, hogy az európai társadalmak gyorsuló öregedése következtében az idősebb generációk elviselhetetlen terhet jelentenek a fiatalabb, munkaképes korú népességre, és ez a generációk közötti feszültségekhez vezet. Ez a nézőpont ugyanakkor figyelmen kívül hagyja az idősebb korosztály jelentős nagyságrendű, tényleges és potenciális értéktermelő képességét.

A népesség előregedésével kapcsolatos kihívásokat az idősök munkaerőpiacon tartásával, egészséges, aktív, valamint önálló nyugdíjas éveik biztosításával lehetséges leginkább kezelni, amely egyben lehetőséget nyújt az idősök tudásának hasznosítására is.

Roger kétszer is átúszta a La Manche csatornát: először 2006-ban, 65 évesen, hogy pénzt gyűjtsön a mellrákkutatásáért, majd 2011-ben, hogy Guinness-rekorderként ő legyen a legidősebb átjutó.

FOTÓ: STEVE MOLNÁR

ROGER ALLSOPP

A NYUGDÍJAZOTT SEBÉSZORVOS KITŰZTE A CÉLT: Ő LESZ A LEGIDŐSEBB EMBER, AKI ÁTÚSZTA A CSATORNÁT! „MÉRHETETLEN TELJESÍTMÉNY ÉS EGYBEN MEGKÖNNYEBBÜLÉS, HOGY SIKERES VOLTAM.” PERSZE AMIG VAN CÉL, VAN ÉLETERŐ IS: ROGER A LONDON MARATONT IS LEFUTOTTA 60 ÉVESEN, S MINDEN BIZONNYAL ÚJ TERVEKET SZÓ

FOTÓ: STEVE MOLNÁR

LUCI MAMA

A gépet hirtelen rántottam elő, mert spontán fényképet akartam készíteni azóta elhunyt apai nagyanyámról, de ő megelőzött. Mozdulata mindent elárul róla, története pedig sokat a korról és a helyről, ahol leélt életét. Lehetett volna másképp is – lehetett volna, hogy mosolyog a képen, mert nagymamám szép volt, szépek voltak a ráncai, csak ő látta magát és egész életét csúnyának. Nagymamám még nyolcvanévesen is simán felkapálta Győr melletti, kicsinek nem mondható kertjét, akár a tűző napon is. Igaz, mindezt leginkább valami furcsa megfelelési kényszerből, azért, hogy nehogy megszólják a szomszédok, meg amúgy is mindig rendes volt a kert, amíg nagypapám élt. Közel két évtizedig ezért kapált nagymamám, bár szíve szerint eladta volna a kertet, mégsem tette. Inkább kapált, amíg bírta.

Aztán egyszer már nem bírta, s járókeretet kapott. És itt dőlt el a sorsa. Járókerettel nem volt hajlandó kimenni az utcára, pedig tudott volna, de mit is szóltak volna ugye a szomszédok? Persze kár boncolgatni a „mi lett volna, ha?” kérdéskört. Mindenestre nagyanyám aztán már nem mozdult ki a lakásból, kevéske társas kapcsolatát is elvesztette, és nemsokára meghalt.

LUCI MAMA

APAI NAGYANYÁM FÉLELMEI, TÉVESZMÉI TERMÉSZETESEN ERŐS KULTURÁLIS JEGYEKET HORDOZNAK MAGUKON. MINDIG IS SZERETTE AUSZTRIÁT, MIT IS GONDOLNA HÁT MAGÁBAN MA, HA LÁTNA EGY OLYAN TURISTACSOPORTOT, AHOL ANNAK NAGY RÉSE BIZONY JÁRÓKERETES – AMI AZ OSZTRÁK NYUGDÍJASOKNAK – MONDATHATNI – TERMÉSZETES...

Nagymamám még nyolcvanévesen is simán felkapálta Győr melletti, kicsinek nem mondható kertjét, akár a tűző napon is. Igaz, mindezt leginkább valami furcsa megfelelési kényszerből, azért, hogy nehogy megszólják a szomszédok.

BÖBE ÉS ZSÓKA NÉNI

ZSÓKA NÉNI JÚLIUS 28-ÁN TÖLTÖTTE BE A 95. ÉLETÉVÉT. EGÉSZSÉGES, A LÁBAI FÁJNAK, ÍGY MÁR CSAK A KÖZELI KISBOLTOKBA TUD EGYEDÜL LEMENNI, DE ALAPVETŐEN MINDEN HÉTEN BÖBE, AZ ÚJBUDA 60+ PROGRAM ÖNKÉNTESE ÉS FÉRJE SEGÍT NEKI BEVÁSÁROLNI

BÖBE ÉS ZSÓKA NÉNI – AVAGY EGYÜTT KÖNNYEBB

Valószínűleg mindenkinek van kedvenc története egy-egy „szuper-nagyiról” vagy épp a magába fordult öregedésről. Ugyanis korántsem csak a földrajzi hely a meghatározó abban, hogy – sok esetben függetlenül a nehézségektől – egyesek életük kiteljesedését élik át nyugdíjasveikre, míg mások teljes passzivitásba fordulnak. Vajon mi teszi aktívvá az egyik idős embert és passzívvá a másikat?

„Nyugaton nyilván aktívabbak az idősek, mint Keleten, de nincs általános válasz. És nagyon nehéz meggyőzni a passzivitásba burkolózó időseket, hogy hagyják el otthonukat, jöjjenek le a klubba.” Bőbével egy gazdagréti bevásárlóközpont parkolójában találkoztam, hogy együtt segítsünk be-

vásárolni Zsóka néninek. „2009 végétől vagyok az Újbuda 60+ Program szomszédsági önkéntese, férjem 2012 óta. Mindketten nyugdíjba vonulásunk után – mivel unokánk még nincs – vágunk bele az önkéntes munkába. Öt évig Belgiumban dolgoztam, laktunk kertvárosban és társasházban – mindenhol meglepetéssel láttam, hogy a helyi 70–80 évesek egyetemre járnak előadásokat hallgatni, klubba kártyázni, táncolni és beszélgetni, és figyelnek egymás tulajdonára, biztonságára. Ezt ott úgy hívták, hogy:

„Öt évig Belgiumban dolgoztam, laktunk kertvárosban és társasházban, mindenhol meglepetéssel láttam, hogy a helyi 70-80 évesek egyetemre járnak előadásokat hallgatni, klubba kártyázni, táncolni és beszélgetni és figyelnek egymás tulajdonára, biztonságára.”

»Szomszédok Egymásért Mozgalom«, ami mindenféle állami szervezés nélkül, pusztán a józan ész alapján működik”.

Itthon és a környezetünkben, ahol a társadalmi bizalom szintje alacsony és pont a mai idősök kötelező önkéntes munkán vettek részt a szocializmus évei alatt, kiemelkedően fontosak lennének az ilyen kezdeményezések. Egy, az otthonából nem szívesen kimozduló, idős embert egy másik idős aktivista sokkal könnyebben visz el egy programra, mint bárki más, különösen mint a „tanács” alkalmazottja.

„Arra vágytam, hogy itthon is tevékeny, programokkal teli, vidám, társas együttlét legyen az időskor. Láttam, hogy aki így éli az időskort, az egészségesebb, fiatalosabb és sokkal boldogabb. Újbudán is látom ezt azoknál, akik gátlásaikat legyőzve csatlakoznak egy kedvükre való közösséghez!” Böbe kétségtelül a program egyik motorja: szervezi a kerületi klubéletet, pályázatokat ír, eszközöket szerez be, és aktívan segít más idősöknek. Többek között a 95 éves Zsóka néninek a heti nagyobb bevásárlásban és a hivatalos ügyintézkésekben.

„Arra vágytam, hogy itthon is tevékeny, programokkal teli, vidám, társas együttlét legyen az időskor. Láttam, hogy aki így éli az időskort, az egészségesebb, fiatalosabb és sokkal boldogabb.”

Nyugdíjasnapjait nem búslakodással, hanem gyermekkori álmának megvalósítására használja fel: első verseskötetének kiadásán dolgozik.

ROTARU ÚR

Az 1939-ben született Rotaru úrral a romániai Galați egyik meglehetősen szürke negyedében találkoztam 2014-ben. Ahogy elmesélte, nehéz élete volt, mert felesége korai halála miatt egyedül nevelte fel

két gyermekét. Azért költözött akkoriban nyugdíjasotthonba is, hogy ne legyen teher gyermekei számára. Nyugdíjasnapjait azonban nem búslakodással, hanem gyermekkori álmának megvalósítására használja fel: első verseskötetének kiadásán dolgozik. Emellett pedig lelkes önkéntes aktivista, mert az jót tesz mind a lelkének, mind a testének.

A helyszín a Duna deltájához közel eső, a II. világháborúban szétbomlott, ezért meglehetősen lehangoló Galați, és Rotaru úr esete meglehetősen szimbolikus. Ez a térség ugyanis az Unió egyetlen makrorégiója, ahol a lakosság szám csökken. Igaz ugyan, hogy a térség országai az elmúlt években nagyobb gazdasági növekedést mutattak fel, mint az EU vezető országai, de ez egyrészt messze nem elég a valódi felzárkózáshoz, másrészt a növekedés üteme nem tűnik fenntarthatónak. Ráadásul a belső gazdasági-társadalmi folyamatok sem túl kecsegtetőek. Az előrejelzések szerint a nagyvárosok és közvetlen környezetük ugyan virágoznak majd, de a vidéki térségek az elnéptelenedés rémével néznek szembe. A társadalom öregedése ráadásul a tanult fiataloknak a válság óta egyre fokozódó elvándorlásával párosul (e tekintetben térségünk országai közül hazánk rendelkezik az egyik legrosszabb mutatókkal).

Egyértelmű tehát, hogy Kelet-Közép-Európában az egyre kevesebb adófizető és a több, ráadásul viszonylag rossz egészségi állapotban lévő idős ember valóban jelentős nyomást gyakorol az ellátórendszerekre. Milyen jövőképe lehet tehát egy, a lakosságát fokozatosan elvesztő kisvárosban vagy faluban egy középkorú embernek? Ha van benne elszántság, megtanulhatja a számítógépet kezelni és egy idegen nyelvet is, hogy legalább az unokáival valahogy tudja tartani a kapcsolatot...

AKTÍVAN IDŐSNEK LENNI

A kép nem is annyira elrugaszkodott a valóságtól, mint talán elsőre gondolnánk. „Európa számos pontján működnek ún. harmadikkor-, vagyis szenioregyetemek, ahol a legnépszerűbb tantárgyak pont az idegen nyelvek és az egyszerű számítástechnikai ismeretek elsajátítását célozzák” – ezt már Aleksandra Cięglewicz-Wachowiak, egy lengyel szenioregyetem vezetője mondja. Nem mellesleg Lengyelországban a városok kötelezettsége hasonló intézmények felállítása. Számos program bebizonyította már, hogy olyan egyszerű dolgok, mint az internetes videohívások használata mekkora csodát tesz az idős emberekkel. Még az egészségi állapotukra is egyértelműen kihat...

ROTARU ÚR

ÉPP VERSET ÍR EGY GALAȚI BELVÁROSI PADON. DE NEMCSAK ÍRNI SZERET, SZENVEDÉLYE AZ OLVASÁS ÉS AZ ASZTRONÓMIA IS. AHOGY MONDJA: NEM ÉR RÁ UNATKOZNI ÉS ÉRTELMETLEN DOLGOKON RÁGÓDNI...

FOTÓ: POPA MIRCEA BOGDAN

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

KENYÉRDAGASZTÁS SZÉKELYFÖLDÖN

AZ AKTÍV IDŐSKOR ELENEDHETETLENÜL FONTOS ELEME A GENERÁCIÓK KÖZÖTTI KAPCSOLATOK ERŐSÍTÉSE, VAGY ÉPP ÚJJÁÉLESZTÉSE. HA VAN KINEK KENYERET SÜTNI, AZ A JOBBIK HELYZET. ÁM, HA NINCSEK MÁR KAPCSOLAT, LEHET KREATÍVAN TEREMTENI. HOLLANDIÁBAN VAN OLYAN IDŐSEK OTTHONA, AHOL EGYETEMISTÁKNAK ADNAK KI SZOBÁT INGYEN, PONTOSABBAN AZ IDŐSEK SZÁMÁRA NYÚJTANDÓ ÖNKÉNTES MUNKA FEJÉBEN, EGYES PORTUGÁL EGYETEMI VÁROSOKBAN PEDIG – SZINTÉN A LAKÁSPROBLÉMÁK MIATT – A VÁLLALKOZÓ KEDVŰ FIATALOKAT BEKÖLTÖZTETIK A SZINTÉN VÁLLALKOZÓ KEDVŰ MAGÁNYOS IDŐSEKHEZ

VISSZA A KAPTAFÁHOZ!

A KÖZÖSEN VÉGZETT MUNKA NEMCSAK TESTILEG, DE LELKILEG IS AKTÍVAN TART, ÉS MÉG CSAK NEM IS KELL AZ „ELIDEGENEDETT” NYUGATRA UTAZNUNK, MAGYARORSZÁGON IS TALÁLUNK OLYAN TELEPÜLÉST, AHOL AZ ÖNKORMÁNYZAT „BESZÉLGETŐPADOKAT” HELYEZETT KI

FOTÓ: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

Az Egészségügyi Világszervezet úgy határozza meg az aktív időskort, mint az egészségügy, a társadalmi részvétel és a szociális biztonság területén lévő lehetőségek kihasználása az idősödő emberek életminőségének javítása érdekében. És közben egyre több nyugati önkormányzat jön rá, hogy kis pénzből, egy kis szervezéssel nagy csodákat lehet tenni. Európa-szerte igen népszerű és hatékony eszköz például az időszerű önkéntes

munkában való részvételének támogatása, vagy az idősök társadalmi befogadását elősegítő közösségek civil szervezetek általi kiépítése.

Kissé leegyszerűsítve azt mondhatjuk tehát, hogy a nyugat-európai idősök számára továbbra is rendelkezésre áll pénz, paripa és fegyver, s talán kevesebb belső gátat kell legyőzniük, hogy aktívak maradjanak, továbbá az aktív időskort saját, jól megfogható érdekei miatt az állam is támogatja.

Kelet-közép-európai társainknak azonban gazdasági kényszerből kell leginkább aktívnak maradniuk (ha tudnak), s a passzivitást erősítő belső gátak is nagyobbak, még akkor is, ha az aktív időskort támogató kezdeményezések térségünkben is rohamosan nőnek.

Nyugaton megvétni továbbra sem trendi, Keleten pedig sok embernek továbbra is csak luxusnak tűnik az aktív időskor. De talán lehetne másképp, talán lehetne a székely bácsi életkörülményeit legalább részben általánosabbá tenni...

Számos program bebizonyította már, hogy olyan egyszerű dolgok, mint az internetes videohívások használata mekkora csodát tesz az idős emberekkel. Még az egészségi állapotukra is egyértelműen kihat...

SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC
GEOGRÁFUS, TELEPÜLÉS-
ÉS TERÜLETFEJLESZTŐ.

A SIVATAG HARCOS PÁSZTORAI A BEDZSÁK FÖLDJÉN

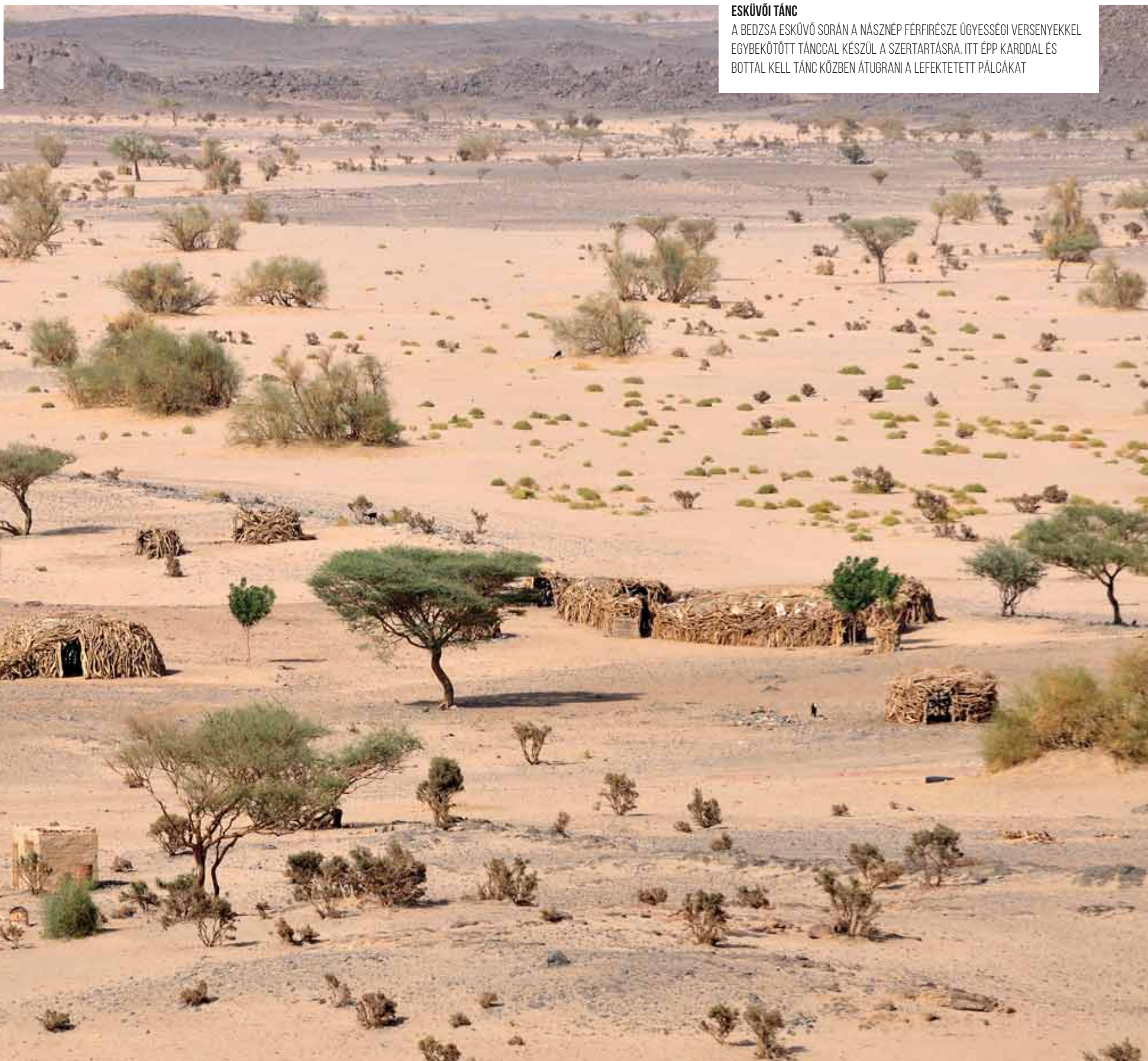
▷ SZÖVEG ÉS FÉNYKÉP: LANTAI-CSONT GERGELY

Egyiptom felől, autómat a Nasszer-tavon keresztülkompozva érem el Núbiát. Irány a Kelet-szudáni-sivatag, a bedzsák földje! A naplemente utolsó fényeiben Atbara városánál Lassányi Gábor egyiptológus-régész kutatóval a keleti útra kanyarodunk. Ekkor megszólal a járműben a GPS: 500 km múlva forduljon jobbra!

A LAKOTT SIVATAG

JELLEGZETES BEDZSA „TELEPÜLÉS” LÁTKÉPE A MAGASBÓL. ALAPELEM EK AZ ÉJSZAKÁZÓHELYKÉNT HASZNÁLT, SZÁRAZ FAGALLYAKBÓL KÉSZÜLT KUNYHÓK, VALAMINT AZ ÁLLATRÁGÁS ELLEN KÖRBEKERÍTETT PÁLMAFÁK

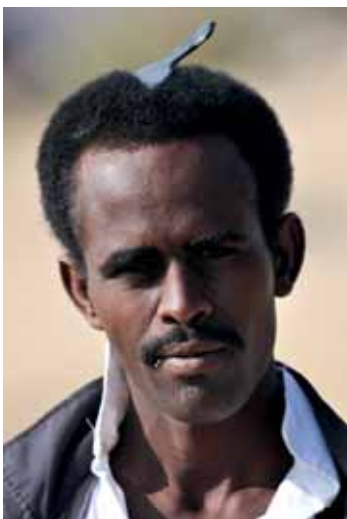

ESKÜVŐI TÁNC

A BEDZSA ESKÜVŐ SORÁN A NÁSZNÉP FÉRFIRESZE ÜGYESSÉGI VERSENYEKEL EGYBEKÖTÖTT TÁNCAL KÉSZÜL A SZERTARTÁSRA. ITT ÉPP KARDDAL ÉS BOTTEL KELL TÁNC KÖZBEN ÁTUGRANI A LEFKETETETT PÁLCAKAT

Nekivágunk hát az éjszakai menetnek, dupla pótkocsis kamionokat előzgetve. Napnyugta után pár órával hirtelen sötét szürkesség takarja el a holdvilágban derengő messzeséget. Egyre közelebb kerül, és egyszer csak előttünk tornyosul. Egy több száz méter magas, örvénylő szörnyeteg: homokviharba futottunk!

A látótávolság pár méterre csökken, az autó ventilátora homokot köp az arcunkba. Pár száz méter után, az első adandó helyen félreállunk. Egy elhagyott benzinkút. Egy fal védelmébe parkolok, és hálósákkal-matracsal a kút üres, kiégett, hajdani boltjába menekülünk. Van viszont 3G, így a telefonon minden közvetíthető az otthoniaknak is... A vihar tombol, süvölt, a betört ablakokon ömlik be a finom szemcséjű sivatagi homok. Elalszunk. Hajnalra elül a szél, mi pedig halk dúdolásra ébredünk. Mellettünk két bedzsa férfi guggol, a benzinkút boltjának közepén pattogó tűz ég. Kávét melegítenek, és az első főzettel már kínálnak is. Megérkeztünk. Ez már itt a bedzsák vidéke.

IMBOLGÓ HAJRÁ

BEDZSÁK TEVEVERSENYE PORT-SZUDÁN KÖZELÉBEN. AZ ESEMÉNYT HETI GYAKORISÁGGAL RENDEZIK, ÉS AZ EREDMÉNYESSÉG KOMOLY ELISMERÉST JELENT

FEJEN A FÓKUSZ

A BEDZSA FÉRFIAK GYAKRAN FÉSÜT TŰZNEK GÖNDÖR HAJUKBA, MÍG A LÁNYOK MÁR FIATALKORUKTÓL KENDŐVEL FEDIK FEJÜKET-HAJUKAT

MEGHATÁROZÓ PÁSZTOROK

A bedzsák nagyjából 4000 éve lakják a mai Szudán, Eritrea és Egyiptom egyes részeit. Kissé elnagyolva úgy határozhatjuk meg a lakhelyüket, hogy a Nílus vidékétől a Vörös-tengerig alkotnak közösségeket. Napjainkban a klánokra tagolódó törzs több mint egymillió főt számlál, és mindmáig saját nyelvüket használják. Legnagyobb számban Szudán északkeleti vidékét lakják, az ország lakosságának 15%-át alkotják.

A Kr. u. 6. században elterjedt körükben a kereszténység: akkoriban Szudán e része még az Aksum Királysághoz tartozott. Ám sok más észak-afrikai törzshöz hasonlóan, a 15. századtól az iszlám lett az uralkodó vallásuk, s a bedzsák nagy szerepet játszottak abban, hogy Szudán déli részein is elterjedt a muszlim hit. Törzsük hosszú ideig Észak-Szudán meghatározó etnikuma volt, így az erős közösségtudatuk és nagy létszámuk idővel függetlenségi törekvésekhez vezetett.

Törzsük hosszú ideig Észak-Szudán meghatározó etnikuma volt, így az erős közösségtudatuk és nagy létszámuk idővel függetlenségi törekvésekhez vezetett.

Tradicionalisan tevéket használó nomád pásztorok, ám mára már csak néhány kisebb csoport él e hagyományok szerint. Teret nyert viszont a mezőgazdaság (például a gyapottermesztés), a kereskedelem és a marha-, illetve birkapásztorkodás is, mint a bedzsák elsődleges megélhetési formája. Ugyanakkor az utóbbi évtizedek vésses szárazságai nyomán sokan költöztek közülük a nagyobb városokba.

SIVATAGI VENDÉGLÁTÁS

IDŐS FÉRFI HÍV KUNYHÓJÁBA, ÉS TRADICIONÁLIS KÁVÉT KÉSZÍT A VENDÉGEKNEK. AZ APRÓ POHARAT MAJD FÉLIG TÖLTI CUKORRAL, S ARRA KERÜL A KÁVÉ. A LÉ LEHÖRPINTÉSE UTÁN A MÁSODIK FŐZETET IS A CUKROS ALAPRA ÖNTIK

ÖNRENDELKEZÉSRE VÁGYVA

A Bedzsa Kongresszus az 1950-es években alakult meg Szudánban. Célja, hogy a kartúmi kormánytól autonómiát szerezzenek. A szudáni kormány asszuáni-gát-építési projektje az 1960-as években a bedzsa közösségek mindennapjaira is hatással volt. A Wadi Halfa közelében élő núbiaiakat nagy számban telepítették át a bedzsák lakta vidékekre, így felbomlott társadalmuk homogenitása. Ráadásul az érkezőkkel a természeti erőforrások még szűkösebbé váltak.

Az eredménytelen függetlenségi törekvésekből eredő frusztrációtól vezérelve az 1990-es években csatlakoztak a kormánnyal szemben álló Nemzeti Demokratikus Szövetséghez. A mozgalom részeként a bedzsák – az általuk lakott vidéken – még olajvezeték-építést is szabotáltak, míg végül 2006-ban békemegállapodást kötöttek a szudáni kormánnyal. A 2010-es választásokon azonban a Bedzsa Kongresszus képviselői egyetlen helyet sem nyertek el az Országgyűlésben, így a kirekesztettségük gyorsan fokozódott. 2011-ben felbontották a békemegállapodást, és csatlakoztak a Szudáni Felszabadító Hadsereg mozgalmához – tovább mélyítve a sivatagi konfliktust.

KÁVÉVAL A SIVATAGBAN

Port-Szudánba érve, első utunk a Bedzsa Kongresszus képviselőihez vezet. Már várnak ránk, s miután a helyi hatóságok meggyőződtek veszélytelenségünkről és jó szándékunkról, együtt indulunk a sivatag mélyére. A Kongresszus még terepjárót is ad alánk, így a saját autótól az út egyhetes idejére kölcsönadom nekik.

A naplemente utolsó fényeiben kanyarodunk ki Port-Szudán piacáról, s a heti étellel és vízzel, valamint három bedzsa útítárral vágunk neki a sivatagnak. Többedmagammal a platón utazom. Áthaladunk az utolsó ellenőrző ponton, letérünk a betonról, és a holdfényben úgy

Apró tűzön pirítja meg a friss kávébabszemeket egy erre a célra készített agyagtálban. Ezután kézzel, egy kis mozsárban összetöri a magokat, és borsot, kardamomot vagy más fűszereket ad hozzá.

tűnik, a végtelenbe tartunk. Éjfél előtt állunk meg egy sziklaszirten, a szabad ég alatt alszunk. A hajnali fénynél már talpon vagyok. Táborunk bedzsa tagjai a kiemelkedő fontosságú eseménynek számító kávéceremóniához készülődnek. Az eljárást – a legtöbb közel-keleti és észak-afrikai törzshöz hasonlóan – szinte művészi pontossággal hajtják végre. A legtöbb bedzsa közösségben mindezt a ház feje végzi el, hagyományaikhoz hűen fehér ruhában, kék mellénnyel. Apró tűzön pirítja meg a friss kávébabszemeket egy erre a célra készített agyagtálban. Ezután kézzel, egy kis mozsárban összetöri a magokat, és borsot, kardamomot vagy más fűszereket ad hozzá. Lassan, a tűz mellé téve készül el a forró ital, aminek a tetejére füveket tömköd, hogy kiöntéskor az őrölt kávé benne maradjon az edényben. Végül apró poharakban kínálja a tűz körül ülőknek, akik a nedűt gyorsan fel is hörpintik.

NEHEZEN ÉRTHETŐ ÉS ÉLHETŐ

Egy közlekedési csomópontban – azaz két poros, sivatagi út találkozásában – kis bedzsa faluba érünk. Egy fél évszázadnyi korú teherautóról pakolják le a helyiek az árut: megérkezett a cukor, a tűzifa és a fűszerek. Az egyik száraz akácia alatt épület áll, gyerekzsivaj hallatszik ki. Közelebb érve a tanár kedvesen betessékel, és máris a tanóra résztvevője vagyok. A tanító Núbiából érkezett és arabul oktatja a matematikát. Mindez korántsem egyedi jelenség: a sivatagi településeken létrehozott állami iskolák tanítói legtöbbször Szudán távoli vidékeiről jönnek, ezért nem beszélik a helyi közösség nyelvét. Így az arab nyelv és írás elsajátítása igen nagy nehézséget jelent a csak bedzsául értő gyerekeknek.

A sivatagi településeken létrehozott állami iskolák tanítói legtöbbször Szudán távoli vidékeiről jönnek, így nem beszélik a helyi közösség nyelvét.

VÁROSI SZÁLLÍTMÁNY

MEGÉRKEZETT AZ ELLÁTÁNY PORT- SZUDÁNBÓL A SIVATAG BELSEJÉBE. A TEHERAUTÓN ÉLELMISZER – FŐLEG CUKOR, FŰSZEREK, MAGOK, KÁVÉ –, DE MÉG TŰZIFA IS UTÁZIK. A TEVE BEVETT HELYI SZÁLLÍTÓESZKÖZ, TENYÉSZTÉSÜK NAGYMESTEREI A HELYIEK

A hegyvidéken élő nomádok szokásaiban, használati tárgyaiban számos olyan ősi tárgyforma maradt fenn, amelynek párhuzamait az ókori Egyiptomban is megtalálhatjuk.

MATEKÓRA

NÚBIAI TANÁR OKTAT ARABUL MATEMATIKÁT A BEDZSA ANYANYELVŰ KISISKOLÁSOKNAK. A DIÁKOK RENDKÍVÜLI NEHÉZSÉGEKKEL SZEMBESÜLNEK, HISZEN AZ AMÚGY IS PROBLÉMÁS TANTÁRGYAT EGY SZÁMUKRA MA 'JD' ISMERETLEN NYELVEN KELL ELSAJÁTÍTANIUK

Utunk végeláthatatlan sivatagos hegyvidéken vezet, ahol a kiszámíthatatlanul, de mindenképp ritkán érkező esőzések idején kizöldülő völgyekben nagy kecskenyájak és tevecsdordák legelnek. De nem most. A bedzsa családok gyékényből és akáciaágakból készült szállásaikat újra és újra felépítve vándorolnak a friss legelők után. A közösség fő táplálékai a kecske- és tevetejből, valamint kölesből készült ételek. „Történeti, régészeti adatok alapján a bedzsák ősei több évezrede lakják e területet. A hegyvidéken élő nomádok szokásaiban, használati tárgyaiban számos olyan ősi tárgyforma maradt fenn, amelynek párhuzamait az ókori Egyiptomban is megtalálhatjuk” – magyarázza Lassányi Gábor.

HARCOSOK A LEVEGŐBEN

A bedzsákat a sivatag harcosainak is nevezik. A férfiak hosszú, középkori rajzokból és beszámolókból ismert karddal az oldalukon járnak, tekintetük szigorú. Az egyik nap kísérőnk, Mohamed izgatottan elénk áll. Hírül kapta, hogy a környéken bedzsa esküvő zajlik, melynek férfirészére szívesen látnak minket. Pár perc múlva már teljes gázzal hajtunk a színhelyre.

A messzeségben pár tucat férfit látunk egy körben: ritmusos táncot járnak, és időnként a magasba szökdelnek. Autóink megáll a kardokkal,

ESKÜVŐI TÁNC

AZ ESKÜVŐI SZERTARTÁS FÉRFITAGJAI NAPLEMENTÉIG FOLYTATJÁK A TÁNCOT. A KOREOGRÁFIA TELE VAN HARC ELEMEKKEL: SZIMBOLIKUS VÍVÁS KARDDAL VAGY BOTTAL, UGRÁSMAGASSÁG- ÉS UGRÁSHOSSZVETÉLKEDÉS

MINDENNAPI ÉTEK

EGY PÁLMAFA ÁRNYÉKÁBAN KÉSZÜL A HAGYOMÁNYOS LEPÉNY. TŰZ PARÁZSLIK, FŐLÖTTE KŐ SÚTÓLAP FORRÓSODIK. A PALACSINTATÉSZTÁHOZ HASONLÓ ALAPANYAGOT KÉZZEL KENIK SZÉT A KÖLAPON. A LEPÉNY ÍZE SEMLEGES, ENYHÉN SÓS

A táncosok zsírt kennek a hajunkba, melyet fahéj illatára emlékeztető, vöröses porral szórnak be. Rögtön ezután ösztönös mozdulatokból álló, lélegzetelállító tánc kezdődik.

lesz. Botok és kardok suhognak, bátorságpróbák következnek. Végül eljön az az állapot, amikor már jobb továbbállni...

botokkal felszerelt csoport mellett. Mohamed alázatosan engedélyt kér, hogy részt vehessünk a szertartás férfi-részén. Az ajándékok átnyújtása után a táncosok zsírt kennek a hajunkba, melyet fahéj illatára emlékeztető, vöröses porral szórnak be. Rögtön ezután ösztönös mozdulatokból álló, lélegzetelállító tánc kezdődik – s mi óráig szemlélhetjük. Minden egyre harsányabb, agresszívebb

KITÖRÉS, VISSZATÉRÉS

Másnap reggel egy Korán-iskolába látogatunk. Nagy kiváltság itt tanulni, a diákok bedza anyanyelvű tanároktól sajátítják el az arab nyelvet, hagyományos módszerekkel, hosszú évek munkájával. A tanító naponta a Korán egy-egy részletét diktálja le a fából készült írotáblára, mindenkinek egyénileg. A gyerekeknek ezt a részletet kell megtanulniuk. Másnap a tábla másik oldalára írják az aznapi leckét. Továbblépni és a tábla megfelelő oldalát letörölni csak a szöveg elsajátítása után lehet. A Korán részleteinek tanulásával a diákok alapos arabnyelv-ismeretekre tesznek szert, mely aztán jócskán megkönnyíti továbbtanulási és munkavállalási lehetőségeiket.

A tanító a Korán egy-egy részletét diktálja le a fából készült írotáblára... Továbblépni és a tábla megfelelő oldalát letörölni csak a szöveg elsajátítása után lehet.

A KELETI SIVATAG

A NAPLEMENTE UTOLSÓ FÉNYEI VILÁGÍTJÁK BE A MAGÁNYOS FÁKKAL TAGOLT SIVATAGOT, A BEDZSÁK ÉLŐHELYÉT

KORÁN-ISKOLA

A TANITVÁNYOK A VENDÉGEK TISZTELETÉRE SORAKOZNAK FEL, ÉS EL IS ÉNEKLIK A FRISSEN TANULT KORÁN-RÉSZLETEKET

Terepjárónk már kifelé tart a sivatagból. Port-Szudántól pár kilométerre ér minket az éjszaka, így az út mellett, még utoljára a szabad ég alatt éjszakázunk. Szótlanul nézzük a jól ismert, semmihez sem fogható afrikai égboltot, és a sivatagban látottakon gondolkodunk. A bedzsák különleges élettere, kemény világa, szigorú

A bedzsák különleges élettere, kemény világa, szigorú szabályai mély nyomot hagytak bennünk.

szabályai mély nyomot hagytak bennünk. Port-Szudánba visszatérve adományokat ajánlunk fel a bedzsák vezetőinek, visszakapjuk eredeti autónkat, és folytatjuk a hosszú menetet Kelet-Kongó felé.

LANTAI-CSONT GERGELY

FOTÓGRÁFUS, KÖZGAZDÁSZ, ÉRZÉKENY HELYSZÍNEKRE, VESZÉLYEZTETETT KULTÚRÁKRA SZERETNÉ FELHÍVNI A FIGYELMET FOTÓIVAL

DÍSZVENDÉG

MÁNDOKY AZ 1990-BEN ALMATIBAN RENDEZETT AJTISZ (SZÓPÁRBAJ) KAZAH NÉPI KÖLTŐVERSENYEN. CSAPANKÖNTÖST ÉS KIS FEJFEDŐT (TAKIA) IS AJÁNDÉKOZTAK NEKI, MELYEKET RÖGVEST RÁ IS ADTAK

MÁNDOKY KONGUR ISTVÁN A KUN APOSTOL

SZÖVEG: SOMFAI KARA DÁVID

A Nagykunság szívében, Karcagon látta meg a napvilágot az a kun származású magyar tudós, akit méltán neveztek el halála után a „kun apostolnak”. De vajon miért egyedülálló Mándoky Kongur István a 20. század második felének annyi kiváló Kelet-kutatója között, és miért nevezik kun apostolnak, vagy a kipcak-török népek között fáklavivőnek (csiragcsi)?

Sorsszerű, hogy 1944-ben, amikor a német, majd az orosz megszállás révén a magyarországi kunok a teljes beolvasásra lettek kárhóztatva, született egy ember, aki az 1980-as években fölírta őket az asszimiláció kábulatából. Az 1948 után létrejött kommunista diktatúra, a kuláküldözés és a kolhozosítás végképp felszámolta a kunok önállóságát, a kun gaz-

daság létalapját. Mándoky apját, a lótenyésztő Mándoky Sándort kuláklístarára tették, a család vagyonát elkobozták. Sőt, még Czinege Lajos bosszúja is üldözte, mert a tábornok szülei korábban náluk voltak cselédek.

A kis Mándokyt leginkább a kunok elfeledett nyelve izgatta. Már gyerekkorában észrevette, hogy a kunok sok olyan szót használnak, melyek ismeretlenek más

ALMATI, NÉPI KÖLTŐVERSENY FELESÉGÉVEL, A NYUGATKAZAH MAKSZUMKIZI ONGASÁVAL A NÉZŐTÉREN

KUN PÁSZTOR, KISKUNSAGI NÉPVISELETBEN KEZÉBEN PÁSZTORBOTTAL, FEJÉN JELLEGZETES KUN KALAPBAN. AZ ALFÖLDI KUNOK EGÉSZEN A 20. SZÁZADIG JÓRÉSzt PÁSZTORKODÁSBÓL ÉLTEK, ÉS AZ EGYKORI PUSZTAI ÉLETFORMA SZÁMOS ELEMÉT ŐRIZTÉK

FOTÓ: KUNKOVÁCS LÁSZLÓ

AZ ALFÖLDRŐL A SZTYEPPÉRE

Az alföldi szovjet katonai jelenlét különleges lehetőséget is tartogatott: a Karcaghoz közeli kunmadarasi laktanyában kipcak-török nyelvű katonák is voltak. Mándoky talált is egy krími tatár sofört, s mire Fezil 16 hónap után hazatért, Mándoky már jól beszélte a tatár nyelvet. Fezil ekkor egy Bajturszun nevű kazah katonával ismertette meg, aki szintén megtanította anyanyelvére.

Megismerkedett a szintén karcagi származású Németh Gyula professzorral, az ELTE Török Filológia Tanszék tanárával. 1963–68 közt az ő tanítványa volt, s a Kongur kun ragadványnevet is felvette.

1965-től a Dobrudzsában élő krími tatárok és nogájok nyelvét tanulmányozta, és egy szótárt is összeállított. Egyetemi tanulmányai után először a Körsösi Csoma Társaság jegyzője,

Mándoky talált egy krími tatár sofört, s mire Fezil 16 hónap után hazatért, Mándoky már jól beszélte a tatár nyelvet.

majd 1970-től a Ligeti Lajos vezette Altajisztikai Kutatócsoport munkatársa volt a Magyar Tudományos Akadémián. Az 1970-es évek elején kétszer is járt az Altaj hegységben, ahol a

kazahok napjainkig megőrizték nomád életformájukat.

A fő cél azonban a kazahsztáni kutatás volt, ám ide (és csakis a fővárosba!) 1977-ben engedték be először. A KGB folyamatosan figyelte, betörtek a szállodai szobájába, ahol a pénze ellopásával arra kényszerítették, hogy idő előtt eltávozzon: akkoriban csak kevesen mertek szóba állni a megfigyelt kun tudóssal. Maga a KGB viszont később úgy gondolta, fontos információkat tudhat meg rajta keresztül a kazah emigrációtól, ezért aztán ismét engedélyezték beutazását.

A KGB folyamatosan figyelte, betörtek a szállodai szobájába, ahol a pénze ellopásával arra kényszerítették, hogy idő előtt eltávozzon.

megszólalni. Sok kazah értelmiségi maga is áttért az oroszra, gyerekeikhez is így beszéltek. A kazah nyelv visszaszorult a falvakba. Mándoky itt tapasztalta

először az erőszakos oroszosítás politikáját. Miközben mindent megtett a több száz éve elfelejtett kun nyelv felélesztésére, a szeme előtt zajlott a nyelvrokon

népek nyelvi eloroszosodása. Ekkor határozta el, hogy a kun nyelv kutatása mellett a Szovjetunió kipcsak-török népei körében az anyanyelv és nemzeti kultúrák megővésére buzdítja a helyieket. Olyan

korban szólalt fel az anyanyelv védelmében, amikor ezt a helyi értelmiségiek nem merték megtenni.

FOTÓ: SOMFAI KARA DÁVID

A TIEN-SAN VÖLGYEIBEN

1989-BEN KIRGIZ GEOLÓGUSOKKAL VETT RÉSZT A HEGYI EXPEDÍCIÓN. ITT LÓHÁTON ÉS IGAZI KIRGIZ NEMZKALPAGGAL A FEJÉN LÁTHATÓ. MÁNDOKY BEJÁRTA A KORÁBBI MAGYAR UTAZÓK-FELTÁRÓK (ALMÁSY GYÖRGY ÉS PRINCZ GYULA) ITTENI ÚTVONALÁT IS

MANG-KISZTAU VIDÉKÉN

AZ ADAJ NEMZETSÉG – MELYBŐL MÁNDOKY FELESÉGE, ONGAJSA ASSZONY IS SZÁRMAZIK – A MAI NAPIG ŐRZI HAGYOMÁNYAIT – SŐT, SOK CSOPORTJUK NOMÁDKÉNT IS ÉL. MÁNDOKY SOKAT JÁRT KÖZÖTTÜK, ÉS GYŰJTÖTTE GAZDAG SZÁJHAGYOMÁNYUKAT

KUMUKOK KÖZÖTT

MÁNDOKY TÖBBSZÖR JÁRT A DAGESZTÁNI KUMUK NÉPNÉL (1986, 1991, 1992), UTOLSÓ TEREPMUNKÁJA KÖZBEN ÉPP KÖZTÜK ÉRTE A HALÁL. A KUMUK EGY KIPCSAK-TÖRÖK NYELVEN BESZÉLŐ, FÉLMILLIÓS NÉP, TÖBBSÉGÉBEN A KASZPI-TENGER NYUGATI PARTJÁN ÉLNEK (EGYKORI KAZÁRIA). A KÉPEN HELLI FALUBAN EGY TESTVÉRPÁR KUMUK NÉPDALT AD ELŐ

FOTÓ: SOMFAI KARA DÁVID

15 ÉV TEREPEEN

1978-ban már szabadabban mozoghatott, bár ekkor is figyelték, követték. Ezen az úton ismerkedett meg a nyugat-kazahsztáni adaj törzsből való Makszumkizi Ongajsa kazah tanítónővel – későbbi feleségével. Ám Mándoky alapvetően ekkor is csak a fővárosban tartózkodhatott, bár az igazán vonzó a vidéki kutatómunka lett volna. Olzsasz Szülejmanov kazah költő, a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa képviselője minden befolyását latba vetve segítette Mándokyt, és saját felelősségére elintézte, hogy ellátogathasson

Atrau vidékére, Kulszárba, ahonnan felesége származott. Nagy lelkesedéssel tért vissza, hisz Atrau környékén a kazahok megőrizték nyelvüket és szokásaik jó részét.

Aztán 1980-ban Kirgizisztán fővárosába, a mai Biskekbe is Szülejmanov autóján csempészték be, ahol megismerkedett a nagy kirgiz íróval, Csingiz Ajmatovval is. Bár első kirgiz útja során a helyi KGB közbelépett, mégsem tudták megakadályozni, hogy a kun apostol itt is egyfajta szellemi forradalmat indítson el.

1986-ban az Észak-Kaukázus vidékén élő kipcsak-török népek körébe is eljutott. Járt Nalcsikban, és felkereste a Kabard- és Balkár-

Járt Nalcsikban és felkereste a Kabard- és Balkárföldön élő balkárokat, egy kicsiny rokon népet, akik nyelvileg legközelebb álltak a magyarországi kunokhoz.

földön élő balkárokat, egy kicsiny rokon népet, akik nyelvileg legközelebb álltak a magyarországi kunokhoz.

GULYATERELÉS A SZIR-DARJÁNÁL

MÁNDOKY KONGUR E VIDÉKEN MÉG NEM DOLGOZHATOTT KEDVE SZERINT, MERT NEM MESSZE TALÁLHATÓ A BAJKONUR ÜRKÖZPONT, EZÉRT E TÉRSÉG ZÁRT HELYNEK SZÁMÍTOTTA A SZOVJET IDŐKBEN. ÁM ERREFELÉ A MAI NAPIG ELEVENEN ÉL A KAZAH NOMÁD KULTÚRA

És közben tökéletesen megtanulta az összes kipcsak-török nyelvet. Anyanyelvi szinten beszélt kazahul, karakalpakul, nogájul, kirgizül, baskírul, kazáni és krími tatár nyelven, karacsajbalkáruul és kumukul.

1989-ben újra visszatért Kirgizisztánba, ahol Almásy György és Princz Gyula nyomán a Tien-san hegyeit is beutazta. 1990-ben Baskíriában járt, ahol a baskír nemzetségneveket kutatta. 1991-ben Dagesztánban dolgozott, majd a Kaszpi-tenger mentén élő kumukok közt járt.

KUN KÖZÉPKOR

BATU KÁN

1238-BAN A KUNOK ISMÉT VERESÉGET SZENVEDTEK A BATU KÁN VEZETTE MONGOL SEREGTŐL, EZÉRT 1239-BEN KÖTÖNY, KUN VEZÉR NÉPÉVEL MAGYARORSZÁGRA MENEKÜLT. A KÉP EGY XVI. SZÁZADI OROSZ KÓDEX ÁBRÁJA, Ahol a mongol seregek lerohanják Szuzdal városát

A kunok – vagy saját nevükön kumánok – eredendően a 10. század során létrejött kipcsak-török nomád törzsszövetség nyugati nemzetségeiből álltak. A kipcsak és kumán törzsek a 11. század vége fele jelentek meg Kelet-Európa határán. A kumánokkal 150 évig hadakozó Kijevi Rusz évkönyvei először 1061-ben említik őket. Az orosz irodalom legkorábbi emléke, az Igor-ének is egy kunok elleni 1185-ös vesztes hadjáratról ad a számot.

1223-ban a kunok – az oroszokkal együtt – megsemmisítő vereséget szenvedtek a kipcsak törzsszövetséget megszálló mongol hadaktól. A kun fejedelem, Kötöny ekkor a mai Moldova, illetve Moldávia vidékére szorult vissza. Amikor 1235-ben Dzsingisz kán unokája, Batu kán újabb nagy sereggel indult Kelet-Európa ellen, a kunok és a velük szövetséges jászok (kelet-iráni nyelvű alánok) IV. Bélával kötöttek szövetséget. Újabb vereségek hatására azonban Kötöny kun és jász népe bebocsátást kért IV. Bélától, aki 1239-ben a Tatár-hágón fogadta Kötönyt, kun vezért, és az Alföldön telepítette le a menekülőket.

A mongolok 1240-ben elfoglalták Kijevet, de a Kötönyre irigykedő magyar nemesek – ahelyett, hogy a kun seregekkel a háborúra készültek volna – megölték a kun fejedelmet. Erre a kunok a Balkán felé kivonultak az országból, melyet 1241-ben a mongol seregek özönlöttek el. Batu kán büntető hadjáratára épp a befogadott kunok miatt került sor! 1242-ben meghalt Ögödej nagykán, Batu pedig visszatért Mongóliába, hogy részt vegyen a kánválasztó gyűlésen. 1243-ban IV. Béla újra behívta a kunokat (a jászokkal együtt) az Alföldre. Letelepedésüket azóta is tájneveink őrzik: Nagy- és Kiskunság, Jászság.

IV. Béla a kunokkal való szövetség megerősítésére fiának, Istvánnak kun hercegnőt kért feleségül, aki a keresztségben az Erzsébet nevet kapta. Az ő fiuk, IV. (Kun) László (1262–1290) nagyban támaszkodott anyai rokonaira, a kunokra: hadi kísérete, a nyögérek több győztes csatába is elkísérték, a király hatalma is megerősödött. Sok időt töltött a kunok körében, kun viseletben járt, kun ágyasai (Édua, Köpcsecs, Mandula) voltak, és gyakran lakott sátorban. A pápai legátus azonban 1279-ben a pogány kunok megkeresztelésére és letelepítésére kötelezte, ami ellen azok 1282-ben fellázadtak, de László leverte őket. Ám, amikor 1285-ben a tatár seregek újra az országra támadtak, a kunok segítségével sikerült visszaverni őket. Végül 1290-ben a király ellen felbujtott kun előkelők (Árbóc, Törtel, Kemence) ölték meg a sátorban.

A kunok ezután is megtarthatták nemesi előjogaikat, csak katonáskodniuk kellett. A 14. században létrejöttek a kun székek, melyeket katonai parancsnokaik, a kunkapitányok vezettek. Ők lehettek a kun nemzetségek bírái is. A forrásokból ismert kun nemzetségek: olás, csortán, ilancsuk, kór, küncsük, burcsúl, a kun székek pedig: Kolbaz, Halas, Szentelt, Kecskemét, Kara/Mizse, Hantos.

FOTÓ: SOMFAI KARA DÁVID

TÁVOLI TEMETŐBEN

MÁNDOKY – SAJÁT VÉGAKARATA SZERINT – A KIPCSAK PUSZTÁN (A MAI KAZAHSZTÁN) TEMETTÉK EL: ALMATI VÁROS KENG-SZAJ TEMETŐJÉBEN NYUGSZIK. KOPOSÓJÁT BARÁTAI A HÁTUKON VITTEK A RAVATALTÓL A TEMETŐIG

HIRTELEN HALÁL

Közben a Szovjetunió széthullott, s ezt ismerősei tanúsága szerint Mándoky – apostoli módon – jó előre megjósolta. Ekkoriban utónevét Istvánról Atlanra változtatta, s miközben a kipszak-török-séget járta és kereste a kun nyelv párhuzamait, lassan maga is identitást váltott. Teljesen kumán-kipszak lett. Azt tervezte, kitelepszik Közép-Ázsiába, és ott fog tanítani, mert itthon alig kapott lehetőséget az egyetemeken.

1992-ben újra Dagesztánba készült. Elutazása előtt felkereste

szülei sírját a karcagi temetőben. Régi szokása volt, hogy bármerre indult Keletre, egy marék földet vitt innen magával. Mikor visszatért, onnan is hozott egy marék

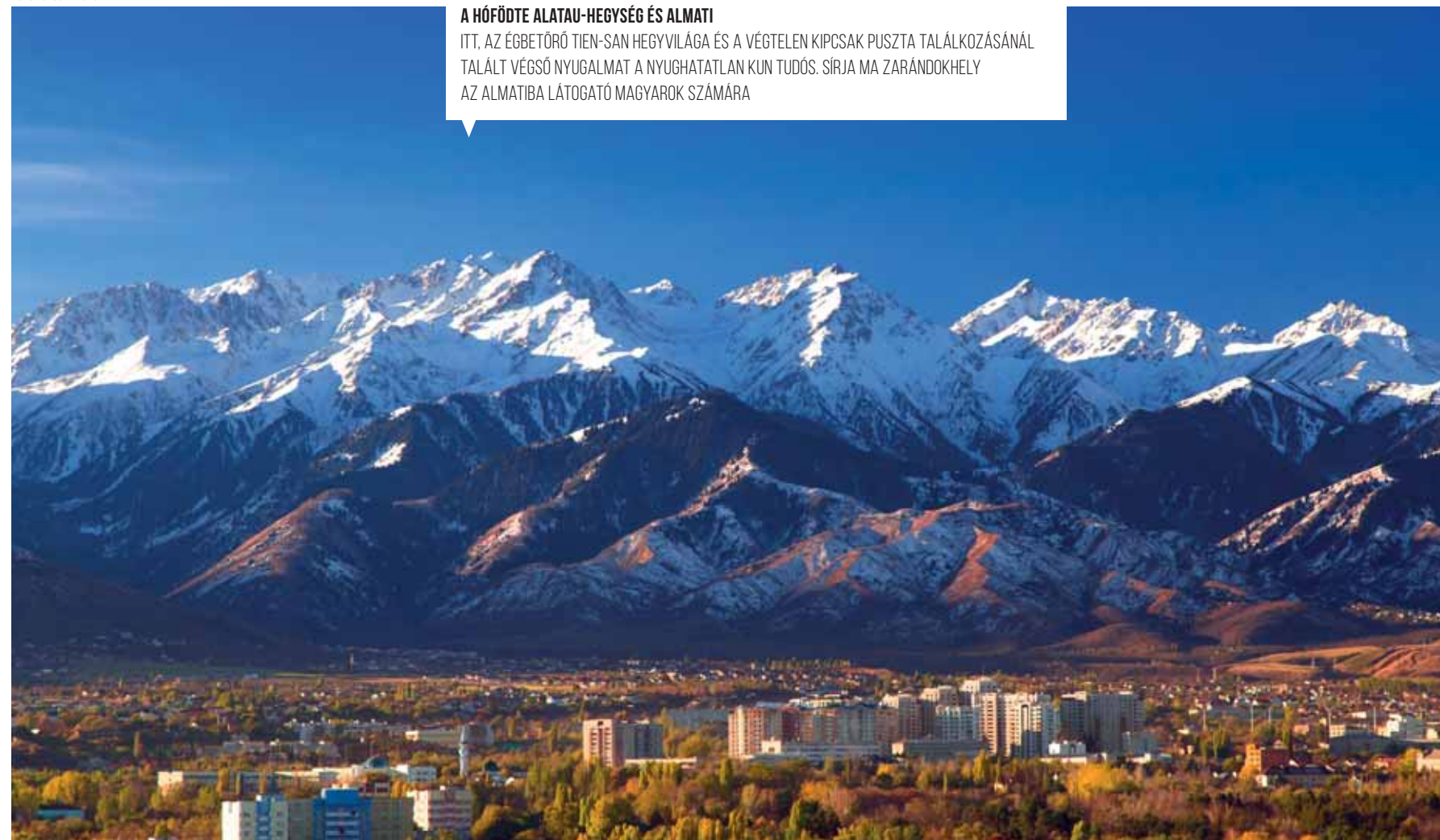
Régi szokása volt, hogy bármerre indult Keletre, egy marék földet vitt magával szülei sírjától, visszatértekor pedig hozott egyet.

földet és ürömfüvet, majd letette szülei sírjához. Ez alkalommal azonban, hazafelé a temetőből

meztámadták és bántalmazták, ami talán korai halálának oka is lehetett.

Már a Kaszpi menti kumukok között járt, amikor egy fürdés után rosszul lett. Kumuk barátja, Badruddin a mahacskalai kórházba vitte, hogy kivizsgálják. Este jobban volt, ám hajnalban szívrohamot kapott, és meghalt. Váratlan halálának híre megrendítette a kipszak-török világ értelmiségét. Akarata szerint az Almati melletti Keng-szaj temetőben nyert végső nyugalmat.

FOTÓ: ISTOCKPHOTO

A HÓFÖDTE ALATAU-HEGYSÉG ÉS ALMATI

ITT, AZ ÉGBETÖRŐ TIEN-SAN HEGYVILÁGA ÉS A VÉGTELEN KIPCSAK PUSZTA TALÁLKOZÁSÁNÁL TALÁLT VÉGSŐ NYUGALMAT A NYUGHATATLAN KUN TUDÓS. SÍRJA MA ZARÁNDOKHELY AZ ALMATIBA LÁTOGATÓ MAGYAROK SZÁMÁRA

SZELLEMI FORRADALMÁR

Mándoky, a kun apostol saját kun népének történetét és nyelvét kutatta egész életében. Itthon sok ellenállásba ütközött, a kipszak-török népek azonban tárt karokkal fogadták.

Itthon sok ellenállásba ütközött, a kipszak-török népek azonban tárt karokkal fogadták. Nekik elhozta az ősök üzenetét, az anyanyelv szeretetét és tiszteletét.

Nekik elhozta az ősök üzenetét, az anyanyelv szeretetét és tiszteletét. Ott találta meg igazi önmagát.

Köztük szabadon beszélhette ősei nyelvét, és rengetegen lelkesültek szavaitól, igazi szellemi forradalmat indított el köztük. Hatására sok helyi értelmiségi: kazahok, kirgizek, kumukok, nogájok kezdtek újra harcolni nyelvük és hagyományaik védelméért.

Mándoky halála után azután a magyarországi kunok is felismerték a kun apostol szellemi nagyságát. 1993-ban a Nagykun Múzeum mellett emlékművet emeltek tiszteletére, és egyre

többen kezdtek érdeklődni a kunok nyelve, története iránt. Azóta a keleti kunokkal rokon népekkel is felélénkültek a kapcsolatok. Sokan látogatnak el Karcagra a kazahok, kirgizek és más kipszak-török népek köréből. Első útjuk mindig Mándoky emlékművéhez vezet, és meglátogatják szülőházát is. Mára Almatiban utcát és iskolát is neveztek el róla.

SOMFAI KARA DÁVID
ETNOLÓGUSKÉNT DOLGOZIK,
AZ MTA BTK TUDOMÁNYOS
MUNKATÁRSA

TÁMOGATÓINK SEGÍTSÉGE HOZZÁJÁRULT

ahhoz, hogy a 2017. április 29-i **Felfedezők Napja** idén is ingyenes lehessen a látogatóknak, hogy megrendezhettük a **IX. Földgömb Nemzetközi Középiskolai Földrajzversenyt**, és a **Zöldgömb Fesztivált** és folytathattuk a **Magyar Száraz-Andok Kutatási Programot!**

FELFEDEZŐ NAGYDÍJ

5 ÉVES A FELFEDEZŐK NAPJA

FÖLDGÖMB FÖLDRAJZVERSENY

FELFEDEZŐK NAPJA

ZÖLDGÖMB FESZTIVÁL

CHILEI KUTATÓKÖZPONT ÁTADÁS

MAGYAR SZÁRAZ-ANDOK KUTATÁSI PROGRAM

KÖSZÖNJÜK ÖNZETLEN TÁMOGATÁSUKAT!

A FÖLDGÖMB AZ EXPEDÍCIÓS KUTATÁSÉRT ALAPÍTVÁNY ADOMÁNYOZÓI:

Bronz fokozatú támogatók: Ács Sándor (Szentendre), Árvay Kriszti (Budapest), Dr. Árvai Csaba (Kecel), Augustz József (Budapest), Balahó János (Budapest), Baló Renáta (Solymár), Bali Andrea (Budapest), Bánhegyi Attila (Budapest), Baranyi Petra (Bátonyterenye), Bárdi Péter (Budapest), Barta József (Budapest), Bártfai János (Tótvázsony), Baukó Péter (Mezőtúr), Bergendi Péter (Tatabánya), Dr. Berta Gyula (Kaposvár), Berta Katalin (Veresegyház), Dr. Bérczi Alajos (Szeged), Bérczi Balázs Bence (Szigethalom), Dr. Bérczi Ildikó (Mátészalka), Besey László (Esztergom), Bogdán Orsolya (Füzesabony), Bordás Nóra (Debrecen), Boros Éva (Budapest), Borzák Attila (Budapest), Bódis László (Budapest), Csákány Anna (Győr), Csató Edit (Budapest), Cseke Gyöngyvér (Budapest), dr. Csoó Annamária (Dabas), Csorna Lászlóné (Székesfehérvár), Csurgó Gergely (Nagyvázsony), Czajlik András (Budapest), Czajlik Zoltán (Páty), Deákné Adamik Borbála (Székesfehérvár), Deménné Lehel Zsuzsa (Budapest), Diószegi Kata (Máriánosztra), Dombi Anna (Székesfehérvár), Egey Emese (Érd), Erdei Imre (Budapest), Fekete István (Kismaros), Fok Zoltán (Budapest), Földi János (Budapest), Fülöp Ildikó (Budapest), Fülöp Katalin (Bóly), Gál Zsombor (Székesfehérvár), Gárvány Hajnalka (Győr), Georgi Zoltán (Tatabánya), Godó Gábor (Budapest), Gulyás Attila (Budapest), Gulyás István (Budapest), Gyenes-Eckbauer Miklós (Battonya), Györfly Ildikó (Dunakeszi), Hadnagy József (Solymár), Hajnal Gábor (Budapest), Halics Péter (Budapest), Hámos Gábor (Budapest), Haraszi Ákos (Budapest), Heppné Szabó Judit (Debrecen), Hoffer Ádám (Budapest), Horváth Ferenc (Órbottyán), Horváth Balázs (Celldömölk), Horváth Géza (Zeliezovce Zselíz, Szlovákia), Horváth István (Szárliiget), Istók Brigitta (Budapest), Iváncsics Pál (Budapest), Karasz Ádám (Hódmezővásárhely), Kardalus János (Csíkszereda), Karikó-Tóthné Puskás Gabriella (Szentés), Kazai Zsolt (Érd), Kecskés István (Komárom), Kepnyes János (Szarvas), Keresztes András (Csíkszereda), Késmárki Máttyás (Kajászó), Dr. Kis Éva (Budapest), Kiss Attila (Veszprém), Kiss Imre (Budapest), Kiss Kata Zsófia (Budapest), Kolonits László (Budapest), Kocsor Sándor (Debrecen), Kovács Tibor Albin (Pusztaszer), Lajos Zoltán (Veresegyház), László Károly (Csíkszereda), Lauf Lászlóné (Budapest), Lázár Angelika (Pomáz), Dr. Lazáry György (Szombathely), Lehotzky Márta (Budapest), Lendvai Edit (Lakitelek), Lengyel József (Szeghalom), Dr. Lizák Beáta (Budapest), Loczka Lajos (Solymár), Luca Lukács (Kraszna), Dr. Lupó Attila (Debrecen), Madár Otília (Madoacs), Magyarfalvi Attila (Zamárdi), Mann Silvia (Kecskemét), Marosvári Zsolt (Kistarcsa), Májai Csaba (Csíkszereda), Mártha László (Budapest), Mátrai Vanda (Budapest), Megyeri István (Heves), Mészáros Gyula (Akasztó), Mester Katalin (Budapest), Móczár Gábor (Budakeszi), Mohácsi János (Budapest), Molnár Károly (Dabas), Móró Attila (Mezőkövesd), Muladi Tamás (Budapest), Dr. Nagyné dr. Vörös Anikó (Pécs), Nagy Áron (Budapest), Nagy Kálmán (Budapest), Dr. Nagyné dr. Vörös Anikó (Pécs), Dr. Nagy Péter József (Gödöllő), Nagy-Tóth Zoltán (Kiskunhalas), Pálincás Zsófia (Budapest), Páll Péter Hunor (Budapest), Pálosi Olivér (Budapest), Pálmüller Béla (Székesfehérvár), Pásztor Lajos (Békéscsaba), Petrányi-Széll Rita (Budapest), Piukovics Dániel (Budapest), Plank Attila (Szödliget), Pócsi Imre (Pécsváradi), Polka Lajos (Budapest), Rábold Gábor (Szeged), Rácz Kristóf (Budapest), Radics József (Veszprém), Ragó Ákos (Tahitótfalu), Ruttkay M. Erzsébet (Budapest), Sajti István (Budapest), Samu Nagy Cecília (Gödöllő), Schäffer Bálint (Pécs), Schlotter János (Budapest), Sebestyén és Tsa. Bt. (Zákányszék), Siba Henriett (Gödöllő), Sipőcz Zoltán (Veszprém), Skonc Erzsébet (Tököl), Sohár István (Érd), Soós András (Budapest), Söptei Szabina (Budapest), Spontex Hollander Kft. (Győrszemere), Szabó Julianna (Debrecen), Szabó Julianna (Mikepércs), Dr. Szabó Mátyás (Szolnok), Szabó D. Zoltán (Kolozsvar), Dr. Szabó Zsuzsanna (Baja), Szalóky-Hoffmann Csilla (Budapest), Szatmári Ferenc (Budapest), Szemán Richárd (Budapest), Dr. Szénás Attila (Dunaalmás), Szentpéteri Nóra (Dunakeszi), Szigeti-Böröcz Ferenc (Budapest), Szilágyi Petra (Taktaharkány), Szolnoki Béla (Mosonmagyaróvár), Szór Gábor (Budapest), Szukács Judit (Szedres), Dr. Szűcsné Kerti Anita (Debrecen), Szűcs Zoltán (Makó), Szűcs Zoltán (Veresegyház), Taba György (Budapest), Tajti Tibor (Dunaharaszti), Takács Bánfay Mónika (Tárnok), Takács László (Budapest), Tarnóczy Mariann (Szentendre), Temesi Ernő (Nagykovácsi), Tóth Tamás (Zsombó), Tóvári Balázs (Budapest), Tompa Richárd (Tiszakarád), Turi Gergely (Csorna), Dr. Vajda Péter (Pápa), Várhelyi Eszter (Barcs), Varju Katalin Ágota (Budapest), Vass Csaba (Budapest), Vass Gábor (Százhalombatta), Vigh-Fekete Zsuzsa (Budapest), Virág Katalin (Gyöngyöstarján), Visontainé Balla Ágnes (Szekszárd), Vlasits Géza (Budapest), Weidlich László (Budapest), Dr. Wimmer Károly (Baja), Zagyai Zoltán (Budapest), Dr. Zámbo Gyula (Budapest), Zámbo Ügyvédi Iroda (Budapest)

Ezüst fokozatú támogató: L.P. (Budakeszi)

Arany fokozatú támogató: Eupolisz Utazási Iroda, Fenix Eastern Europe GmbH, STA Travel Kft.

Amennyiben Ön is támogatni kívánja munkánkat, megteheti ezt Földgömb-előfizetése alkalmával, közvetlenül alapítványunk támogatásával, vagy az SZJA 1% felajánlásával. Részletek és támogatóinknak nyújtott kedvezmények:

www.expedicio.eu/tamogatoinknak

ZÖLDGÖMB FESZTIVÁL

Október 14-én első alkalommal rendezte meg lapunk a Zöldgömb Fesztivált – hasznos tanácsokat, információkat nyújtva látogatóinknak a környezettudatos életmódhoz, az ökológiai lábnyom-csökkentéshez

MI TÖRTÉNT A FESZTIVÁLON?

PÓDIUMBESZÉLGETÉSEK, KIDOBOTT BICIKLIALKATRÉSZEKBŐL KÉSZÜLT SZOBROK, ÖKOTURIZMUS, ÖKODIZÁJNEREK, PET-KUPA, ELEKTROMOS ÉS ÖNVEZETŐ AUTÓK 7 PRÓBA. CSUPÁN NÉHÁNY PÉLDA, KÉPEKKEL ILLUSZTRÁLVA...

FOTÓ: KÁLLÓ PÉTER

EGYÜTTMŰKÖDŐ PARTNEREINK ▾

E LAPSZÁMUNK MEGJELENÉSÉT TÁMOGATTÁK ▾

ALAPÍTVÁ: 1872

1142 BUDAPEST, ERZSÉBET KIRÁLYNÉ ÚTJA 125.
TELEFON: (1) 231-4040
FAX: (1) 231-4045
HONLAP: WWW.FOLDRAJZTARSASAG.HU
E-MAIL: INFO@FOLDRAJZTARSASAG.HU

ELNÖK: DR. CSORBA PÉTER
ALELNÖKÖK: DR. SZILASSI PÉTER
DR. MICHALKÓ GÁBOR
FŐTITKÁR: DR. DAVID LÓRÁNT
ÜGYVIVŐ: HEILING ZSOLT

SAKOSZTÁLYOK:

BIZTONSÁGFÖLDRAJZI ÉS GEOPOLITIKAI
SAKOSZTÁLY, EXPEDÍCIÓS SAKOSZTÁLY,
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
SAKOSZTÁLY, HEGYMÁSZÓ-SAKOSZTÁLY,
OKTATÁS-MÓDSZERTANI SAKOSZTÁLY,
EGÉSZSÉGFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TERMÉSZETFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
TÉRKEPÉSZETI SAKOSZTÁLY,
TURIZMUSFÖLDRAJZI SAKOSZTÁLY,
FÖLDRAJZTANÁRI SAKOSZTÁLY

TERÜLETI OSZTÁLYOK:

BAKONY-BALATON-VIDÉKI OSZTÁLY (VESZPRÉM)
BORSODI OSZTÁLY (MISKOLC)
DEBRECENI OSZTÁLY
DÉL-DUNANTÚLI OSZTÁLY (PÉCS)
DUNA-VÖLGYI OSZTÁLY (SZÉKSZÁRD)
EGER-BÜKK-VIDÉKI OSZTÁLY
GYÖNGYÖS-MÁTRA-VIDÉKI OSZTÁLY
KISALFÖLDI OSZTÁLY (GYŐR)
KISKUNSAGI OSZTÁLY (KÉKSKEMÉT)
KÖZÉP-DUNANTÚLI OSZTÁLY (SZÉKESFEHÉRVÁR)
KÖRÖS-VIDÉKI OSZTÁLY (BÉKÉSCSABA)
NYÍRSÉGI OSZTÁLY (NYÍREGYHÁZA)
NYUGAT-MAGYARORSZÁGI OSZTÁLY (SZOMBATHELY)
SZEGEDI OSZTÁLY
SZÉKELYFÖLDI OSZTÁLY (CSIKSZEREDA)
TOLNA MEGYEI OSZTÁLY (DOMBOVÁR)
ZALAI OSZTÁLY (NAGYKANISZA)

KÖNYVTÁR ÉS GYŰJTEMÉNYEI:

1112 BUDAPEST, BUDAORSI ÚT 45.
TEL.: (06-1) 309-2600/1443
(2015. NOVEMBER 15-TŐL
HATÁROZATLAN IDEIG ZÁRVA TART.)

AZ ÉGGÖMBÖT TARTÓ ATLASZ A MAGYAR FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG VÉDJEGYKÉNT BEJEGYZETT JELKEPE

LAPALAPÍTÓ (1929):
DR. MILLEKER REZSŐ

**AZ ÚJ SZOROZAT
ÚJRAINDÍTÓI (1999):**
DR. NEMERKÉNYI ANTAL
ÉS FARKAS PÉTER

1929–1933, FELELŐS SZERKESZTŐ:
DR. MILLEKER REZSŐ

1934–1944, SZERKESZTŐK:
DR. BAKTAY ERVIN ÉS DR. KÉZ ANDOR

1999–2005, FŐSZERKESZTŐ: DR. NEMERKÉNYI ANTAL

2005–2006, FŐSZERKESZTŐ: DR. VOJNITS ANDRÁS

2006-TŐL FŐSZERKESZTŐ: DR. NAGY BALÁZS

AZORI-SZIGETEK

Lagoa do Fogo 2017. szeptember 29.

www.eupolisz.hu

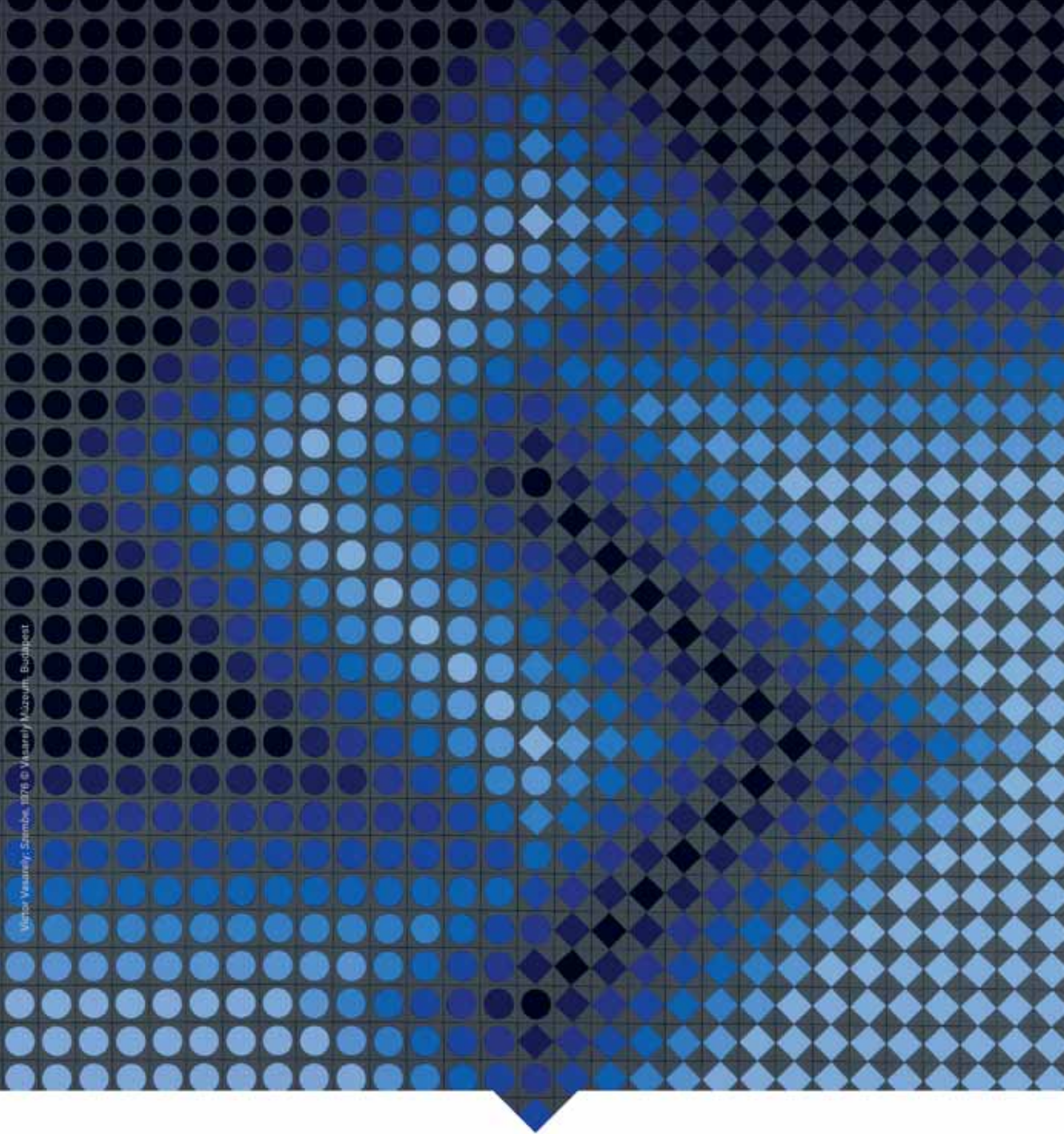
HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.

Eupolisz Utazási Iroda

8200 Veszprém, Szeglethy u. 1. | +36/88/871728

Hatósági engedélyszám: U-000463

Victor Vasarely, Szomszédok, 1976 © Vasarely Múzeum, Budapest

VASARELY MÚZEUM

ÚJRARENDEZETT ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS

1033 BUDAPEST,
SZENTLÉLEK TÉR 6.
VASARELY.HU

TÁMOGATÓ

